

حکومه‌تا هەرێما کوردستانی - عێراق
وهزاره‌تا په‌روه‌ردی
رێڤه‌به‌ریا گشتی یا پرۆگرام و چاپه‌مه‌نیا

په‌روه‌ردا ئێزدیا تی

پولا یازدی ئاماده‌یی

به‌ره‌هه‌ڤکرن

شهمۆ قاسم که‌لۆ	خیری لیا س عه‌لی
رێسان هه‌سه‌ن جندی	قادر هه‌سه‌ن عیدۆ
عه‌زهدین سه‌لیم خودیدا	ده‌رمان خه‌له‌ف هه‌یدۆ

چاپا پینجی

٢٧١٥ کوردی

٢٠١٥ زایینی

١٤٣٦ مشه‌ختی

پیداچوون و بڑارہ کرن

شمو قاسم کلو سلیم عہلی حیدر

دخیل نایف حاجی

- پەروردا ئیزدیاتی / بۆ قوتابیئن ئیزدیان

- پۆلا یازدی ئامادهیی

- پیداچوونا زمانی : دخیل نایف

- سەرپەرشتی زانستی یی چاپی: شمو قاسم کلو

- سەرپەرشتی هونهری یی چاپی: عثمان پیرداود کواز - سعد محمد شریف صالح

ب دستووری خودی

پیشگوین

ئیزدیاتی ، وهک دینهکی دیرین ، کو بیرو باوهرتین وی دژفرنه بهری چهند هزار سالان بهری زایینی ، مخابن ههتا ئهفه بهری چهند سالهکا ب تهرزهکی ریکوپیتک خزمهتا وی نههاتبووکرن ، ب درتیا میتووی ئی پیرهوهکرین ئیزدیاتی ههردهم تووشی دهردهسهری و کارهساتان دبوون ، بهلی شکر زانیاری دینی و تیکستین پیروژ دسنگین خوراگرتین زهلامین دینیدا هاتنه پاراستن و خهلهکی گشتی یی ئیزدی ئی ب بهردهوامی ب وان ری و رهسم و رهوش و تیتالان رابوون... ههتا کو ئیرو ب ئهمانهت گههشتینه فی سهردهمی.

ههلبهت ئهوههموو تشت ... ب شیویهکی خام گههشتن ، لی دهولت سهری خهمخوران و دهزگههین چاپی و رۆژنامهفانی و راگههاندنی ... ههتا راددهیهکی باش ، فهژاندنهفه و فهژوارتن و بهلافکرن .

خزمهتا ههره گرنگا ژ ئیزدیاتی هاتیهکرن ، ئهوهو دهمی ل سالا ۱۹۹۶ وهزارهتا پهروهردیا حکومهتا ههریما کوردستانا عیراقی رازیبوون ل سهر خووندنا بابهتی ئیزدیاتی - ل قوتابخانین بتریا قوتابی و ان دئیدی - کری و ژ بو وی چهندی لیژنین پهروهردیی یین بسپور دوازی ئیزدیناسییدا هاتنه پیکئینان و دهست ب کاربوون و بابهتی ئیزدیاتی بو قوناغین سهرتایی و ناغنجی و ئامادهیی هاتنه بهرههفکرن ، ب وی هیقیینه ئیزدیاتی وهک میتوو ، باوهر ، ئهدهب ... بکهفته دناث بابهتین پهیمانگهه و کولیژین ههریما کوردستانیدا.

قیجا دهمی لیژنین بهرههفکرنا بابهتی ئیزدیاتی دهست بکار بووین ، تشتی ههره سهردی یی ل پیشچا هاتیه وهگرتن ئهوهوو ، ئیزدیاتی ههر وهکی چاوا ههی دانینه بهر دهست ، نه وهکی چاوا دقت .

لهومان کاری فان لیژنان ئهوهوو ، ئیزدیاتی ژ ههموو ئالیانقه وهرگرن و ب گۆرهی قوناغین خووندنی و ئاستی هزری یی قوتابیان دارپژن ، ژ بهر فی یهکی سهنگی کاری کهفته سهر فاشارتن و فهژوارتنی بی هیچ دهستکارییهکی یان بوچوونهکا کهسایهتی.

ههلبهت پیزانیین ل دور ئیزدیاتی یین دقان ههرسی قوناغاندا (سهرتایی و ناغنجی و ئامادهیی) هاتین نه دسهرجهمین و ریپ ل فهکۆلهران ناگرن کو ئیدی خهبتینی د ئیزدیناسییدا بکهن ، چونکی ئیزدیناسی ب چهند فهکۆلین و پهرتوکان تهمامانبت و چهند کار ل سهر بیتهکرن هشتا یی کیمه .

ب ههلهکهفتا گههشتنا بابهتی ئیزدیاتی ل ههموو قوناغا ئهوهک ماموستایی ب

بهره‌فکرنا هەر سێ قوناغان رابووین ب شانازیقه دبێژین و خویا دکهین، کو هه‌که نه‌ژ دامه‌زراندنا بنگه‌هی لالش با و مه‌ دهندرویی بنگه‌هیدا کار نه‌کریا ، رهنکه مه‌ نه‌کاریبا ب ژی کاری رابین، چونکی بنگه‌هی لالش دواړی ئیزدیناسییدا ژ مه‌را قوتا‌بخانا ئیکێ بوویه ژ نه‌نجامی بزاقا ئازادبخوازا ملله‌تی کورده و پریاردان ل سهر خووندنا بابه‌تی ئیزدیاتی ل قوتا‌بخانا... خو بخو چه‌سپاندنا دروشمی (کوردستان مه‌لنه‌دی لیپورینا ئایینییه) .

هه‌لبه‌ت مه‌ ژ بو بهره‌فکرنا بابه‌تی ئیزدیاتی یی هەر سێ قوناغان، مفایه‌کی باش ژ به‌لاقوکتین ل دۆر ئیزدیناسیی - ئه‌وین ب به‌ر ده‌ستین مه‌ که‌فتین - هه‌روه‌سا ژ پیزانیین زه‌لامین دینی و خه‌مخۆران ... و پێشنیار و بوچوونین ماموستایین بابه‌تی ئیزدیاتی دبێژن. وه‌رگرتیه و نه‌هۆی هیشیدارین هەر خه‌مخۆره‌کی تییینییه‌ک ل دۆر بابه‌تی ئیزدیاتی یی هه‌رسی قوناغان هه‌ی ، ب که‌هینته مه‌ تاکو دچاپین بژاره‌ یین بێندا ل به‌ر چاڤ وه‌رگرن .

هه‌لبه‌ت، ئه‌ڤ په‌رتوک به‌ری چاپکرنی مه‌ دانایه به‌ر ده‌ستین هێژایان ل جقاتا رو‌حانی و ئه‌وان ب کاره‌کی پیرۆز زانین و رازیوونا خو‌ل سهر ده‌رپرن ، پاشی لیژنه‌کی ژ ریشه‌به‌ریا گشتی یا په‌روه‌ردا ده‌وکی پێداچوونه‌ک ل سهر کر و ئه‌وانژی رازیوون ل سهر کر.

ل داوین ریز و سوپاسیین مه‌ بو : وه‌زاره‌تا په‌روه‌رده‌یا حکومه‌تا هه‌رێما کوردستانی و ریشه‌به‌ریا گشتی یا په‌روه‌ردا ده‌وکی و بنگه‌هی لالش یی ره‌وشه‌نبیری و کۆمه‌لایه‌تی و جقاتا رو‌حانی یا ئیزدیان و هەر ئاین په‌روه‌ره‌کی و خه‌مخۆره‌کی پیزانین داینه مه‌.

ماموستایین رێژدار

- * هه‌فت سه‌به‌قین به‌راهیی ژ هەر قه‌وله‌کی یان به‌یته‌کی ، بو ژبه‌رکرنیته و تمامه‌تیا قه‌ولی - به‌یتی ، بو راقه‌کرنیته ، ل په‌ی فره‌هه‌نگوکان .
- * تیکستی هەر دو‌عا‌یه‌کی بو ژبه‌رکرنیته .
- * داکۆکی ل سهر په‌راوێزان بێته کرن .
- * بو بتر وه‌رگرتنا پیزانیان ل سهر هەر بابه‌ته‌کی ، هیشیه ژیده‌رین باوه‌رپیکری بێته ب کار ئینان.

لیژنا بهره‌فکار

ده‌وک / ۲۰۰۲

نژیار و تافرانندن

نژیار و تافرانندن کنیاتی د باوه ریا مه ئیزدیاندا ب ځی ته رزی ل خوارتییه:

ل به راهیې خودی هه ره بوویه، نه نه و ژ که سییه و نه که س ژی ژ و بییه.

یا خودی هه ره تووی و هه ره توو یی هه ی و هه ره توو دی هه بی

یا خودی نه توو ژ که سی و نه که س ژ ته یه

نیک فرواری، بی شریکی، بی هه ځالی *

ل دهستیکی خودی دوهک ژ نوو را خو ځاځارت.

په دشی من دوو ژ خو ځاځاره

دوو قه ندیله، که مالداره

قه ندیلی نوو ستاره **

په دشی من دوو ژ بو

حسناتهک ژ چیبوو

شاخا موحبه تی لیبوو ***

قیجا خودی هه فت ملیاکهت ژ نوو را خو نژین و هندهک ساخله تین په دشی د

به روان کرن. ملیاکهت د هه ره و هه رن و هه ردهم د حزره تا په دشایدانه و ل ژیر

* ژ دوعایا سه رگیانی مری.

** ژ قه ولی شیخویه کر.

*** ژ قه ولی زه بوونی مه کسور.

فروارا وی کار دکهن ، هەر ملیاکه ته کی کارهک پێ هاتیه سپارتن و ب گۆرهی
فهرمانا خودی دایه وان، نابت ئهو ملیاکهت- ژ دهر خودی- بۆ کهسه کی دی
پهروهسته بن.

عزراييل ، جبراييل ، ميکاييل
درداييل ، شمقاييل ، عهزاييل ، ئسرافيل
ئهون ههر ههفت مهله کيت کبير
ژ بهری ئادهم ب چهندين به دييل
دههستی واندا مفته وکليل
دراوهستايينه ل حزره تا مهلکی جهليل *

* * * * *

سلتان ئيتزی ره ب ل سه مه ده
ئافراندن ههر ههفت ملیاکه ته **
دانه دهستی وان دۆژ و جهنه ته

پشتی چهندين به دييلان ، خودی و ملیاکهت پیک شيورين کو کنياتی
ب ئافرين.

په دشايه و ههر ههفت سوپيت خه وله نه
وی رایه کی د ناڤ خودا دکهنه
ئیتقین دی کنياته کی ئاڤا که نه ***

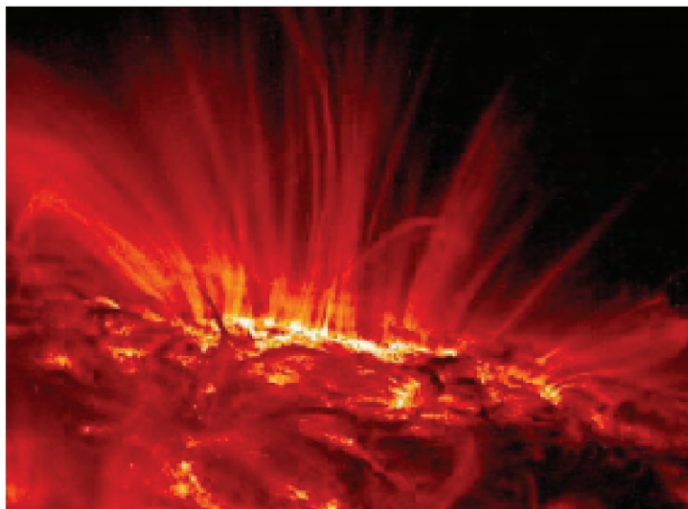
* ژ دوعایا هیتشاری.

** ژ قهولێ ئافرينا کنياتی.

*** ژ قهولێ زه بوونی مه کسوور.

پهیدابوونا کنیاتی : دهما خودی مهزن دگهل ملیاکه تان شیتوری و فیای کنیاتی درست
 بکهت، دهنگل دوری کر نهو دورا خودی ژ نوورا فاشارتی ب رهنگا خهملی و دوری خولبر
 ساف وههیییه تا خودی مهزن نهگرت و بژقی وژ بژقینا دوری ئاخ و ئاف وبای وئاگر پهیدابوو.

کره رکن ورکنی
 دورژ ههییهتی هنجنی
 تاقهت نهما هه لگری
 * * *
 تاقهت نهما ل بهرب سهبری
 دورب رهنگا خهملی
 سۆر بوو سپی سهفری
 * * *

* ژقه ولین ئافرینا کنیاتی.

ب پڙقينا دورې کنيات پديدابوو و بووه به حره کا بې سهر و بن، څيځا پهدشا دگهل ملياکه تان، ل سهر وي به حري گه پيان و دهست ب دانانا ههر چار کنارتين کنياتي کرن، پشتي دهمه کي، عهرد نه مه يي، هه تا خودي فروار دا کولالش بهي ته خوار و کره هيڅيني عهردی و عهرد پي مه يي و شينکاتي ل سهر پديدابوو، کنيات ب شمش روژان هاته ئافراندن.

ټيزداني مه ب رحمانی
هيڅين هافيتته به حري و پي مه يانی
دخانک ژي دهخني
ههفت ته به ق عهرد و عه زمان پي نژني

* * *
ټيزداني مه دور دهر ثانی
ثاڅ ژ دورې وهرانی
بوو به حرا بې سهر و بني
ټيزداني مه ل سهر به حري د گه پري *

* * *
پشتي چل سالی ب هژماره
عهردی ب خورا نه گرت حه شاره
هه تا لالش د ناڅدا نه د هاته خواره

* * *
لالش کود هاته
ل عهردی شين د بوو نه باته
پي زهينين چقاس کنياته **
پهدشايي مه ل شه مېوويي دانا نه ساسه
ل چارشه مېوويي پري کراسه
ل ئينبي کر خلاسه

* ژقه ولي ئافرينا کنياتي.

** ژقه ولي زه بوني مه کسور.

ئادەم و ھەوا و پەيدا بونا مروقي :

پشتى عەرد و عەزمان ھاتىنە ئافراندىن، خودى ژ چار توخما: ئاخ، ئاف، باي و ئاگر، قالبى ئادەم نژنى.

خوداين مەيى رەحمانى
چار قىسم ل روويى دنى دانى
ئىك ئافە، ئىك بايە، ئىك ئاخە و ئىك ئاگرى
قالبى ئادەم ژى نژنى *

ھەر ھەسان د باو ھەريا مە ئىزدىاندا، ل رۆژا شەمبويى قالبى ئادەم دەستىيىكرىيە
و ل رۆژا ئىنيى ب داويى ئىنايە و ل رۆژا چار شەمبويى گيان د بەر كرىە.

ل شەمبويى دانا ئەساسە
ل ئىنيى كر خلاسە

پشتى ھەفت سەد سالە، ھەفت سوپ ھاتنە دۆران و كاسە
ل چار شەمبويى پرى كراسە **

ئانكو پشتى ھەفت سەد سالى، ھەر ھەفت ملياكەت ل دۆر قالبى ئادەم
جەميان و ئيان گيان (روح) بچتە بەر، بەلى روح قاييل نەبوو و گۆت: بلا ل باو ھە

* ژ قەولتى ئافرىنا كنياتى.

** ژ قەولتى زەبوونى مەكسور.

ئەو بوو كاسا نوورینه
ئادەم ئەدخوار ژ ئەشق و ئیقینە
هەتا هاتە قالبی وی روح و خوینە

* * *

ئادەم ژ وی کاسی ئەدخوار و ئەدژیا
مەست بوو و هژیا
گوشت لی هویا
خوون تی گەپیا *

* * *

پەدشی من کنیات ئافاکر ژ دورا گەوهەرە
سپار تیبوو هەر هەفت سوپیت هەر و هەرە
مەلەکی تاووس کرە سەرورە *

پشتی گیان ل قالبی ئادەم ئیوری ب فروارا پەدشای، ملیاکەتان ئادەم برە
بەهشتی:

ئادەم ژ وی کاسی ئەدخوار و پتی خوشتی
کەرامەتا وی کاسی هات و گەهشتی
لەو ئادەم هەلگرتن و برنە بەهشتی **

* ژ قەولی سلاقیت جارا.

** ژ قەولی زەبوونی مەکسوور.

پشتی بورینا چەندین بەدیلا، خودی مەزن بریار دا، ئادەم ژ بەهەشتی قەگەرینتە
 سەر رووی عەردی، دا کوژین وژیار پەیدابەت.
 دەمەکی درێژ ئادەم ل عەردی مابوو یی دامایی، لەوما خودی ژێرا (هەوا) ژ
 پەراسوا وی یا چەپی دروستەر، داکو هەدارێ پێ بینت و کرە هەقژینا وی و ئەف
 چەندە بوو ئەگەری پەیدابوونا مەرۆقان ل سەر عەردی.

سەد سالی ئادەم ل بەهەشتی بەرات
 وەختی ئادەم ژ بەهەشتی دەردەهات
 هەند گری هەتا هیستەر لی دبوون فەرات

* * *

سەد سال و بەردی
 ئادەم ژ بەهەشتی ئینا دەری
 گەقزی ل ناڤ تۆزی و گەری
 هەتا گەهەشتە وی هەقسوپی *

* ژ قەولی سەلاقیەت جارا

سلتان ئېزى دزانە ل بەحرا چەند كەشكۈل ئاقە

ئەف دىنايە ل با وى سەدەت و گاڭە

ئەوى ھەوا كره بووك و ئادەم كره زاڭا

* * *

پەدشەى من رەب ل سەمەدە

ژ ئادەم ب رەكەن جوقەتە

ژى ئاقارتەن ھەفتەى و دوو مىللەتە*

* ژقەولەى ھەزار و ئېك ناڭە .

نوح و ئاڤا رهش :

پشتی مروڤ ل سهر روویځ عهردی زاف بووین، چاک و خاس و ریبه و خودان د ناڤدا پهیدا بوون، بو ریځوپیټک کرنا ژین و ژیارا وان و موکومکرنا بیرو باوه رین وان... لئ ل سهر ده می (نوح پیڅه مبه ر) باوه ریا خه لکئ کیمبوو و ره وشتین خراب د ناڤدا پهیدا بوون، له و ما خودی نوح پیڅه مبه ر د ناف و اندا داهرکر، تا کو سیسته می ژین و ژیارا وان ریځوپیټک بکه ت و خودی په رتسیی دناڤدا به لاقه ت، چونکی نوح مروځه کی پاقر و خودان ئیمان بوو، به لئ خه لکئ گوئی خو نه دانه شیردت و راسپاردین وی، ئیمان وباشی ودلوڤانی دناڤ خه لکئ ده کیم بوو

بوویه به دیلا نوحی نه بیا

قه ومه ک دی داهریت د دلی و اندا هدی ه زور کفربا

نه وژی دی ل خودی خو ښه ئاخیا

* * *

پشتی وی هیوانی

قه ومه ک دی داهریت ددلیدا نامینت خوڤا ئیمانی

نه وژی دی خه نقن ب ئاڤا توفانی**

، ئینا نوحی داخواز ژ خودی کر، کو ملله تی وی چاک بکه ت و بینته سهر رییا راست و دروست نوحی ژ خودی خو دخواست نه ئ نائینه ریکا راسته ژ کفربا بوونه مهسته، په دشای ژیرا خوبا کر کو پشتی چلین دی دی ئاڤا رهش وان ژ ناقبه ت و گو تی : گه مییه کی دروستکه و نه وین باش د گه ل خو راکه .

ئینا نوحی گه مییه ک دروستکر و خه لک ئاگه هدار کرن، کو پشتی چلین دی دی ئاڤا رهش رابت. چل روژ بو رین و ئاڤا رهش نه هات، چل ئینی دهر باز بوون و ئاڤا رهش دیار نه بوو، ههر ب وی ته رزی چل مه ه ژی بو رین و چ تشت خوبا نه بوو څیجا باوه ریا خه لکئ ب نوح پیڅه مبه ر لاواز بوو .

گه میا نوحی بووه جهی گلیش و پیساتیځ . پشتی بو رینا چل سالان، نه خوشیا گورپوونی د ناف خه لکیدا به لاقبوو، نه وئ نه خوشیځ هه موو مروځ و گیانلبه ر

گړتن، هه کیمپن وی سهرده می نه کارین چو چاره سهریا ببینن، د بیژن گیانلبه ره کی گوری د بهر گه میا نوحی را بوړی و له شې خو تېهسووت، نهو گیانلبه ره چاکبوو، ده می خه لکې نه ف دیاروکه دیتین، نهو تشتی ل گه میی کومبووی د له شې خو فهدان... هه تا کو گه می پاقر بووی. روژه کی کیرا * نوحی نان د پات، هنجی سوتن د تروونی ذکر، پی نه دهاته دادان، ده می قه بلانک د تروونی پرا کری ئاف ژئی ده رک هفت، نهو ی ب له ز چو گوته نوح پیخه مبه ر: هات...! گوته چی هات؟.. گوته: هات!.. نوحی زانی ئافا ره شه (توفانه)، فیتچا خو ب له ز گه هانده گه میی و مروفتین مالا خو و گیانلبه رین نیرو می، جوت - جوت تیکن و گه می دگل بوشیاتیا ئافی بلندبوو و چو هه تا گه هشتییه چیایی شنگالی، به لی بنی وی ب کوپه کی بلند کفت و کونبوو، ئاف هیدی - هیدی چو د گه مییدا، ب فروارا خودی ماری نهو کونه گرت و نه هیلا بتر ئاف بیته تیدا، پشتی چل روژ و چل شفا ژ توفانی، ئاف کیمبوو و گه می ل چیایی جوودی نیوری.

نوح پیخه مبه ر و نهوین ل گه ل وی ژ توفانی قورتالبوین ژین و ژیارا خو ل چیایی جوودی وده وروبه را برنه سهر. هه ژیه بیژن هه تا نها شینوارین گه میا نوحی لسهر چیایی جودی د دیارن. وشاره ک ل بنیا فی چیایی هاتییه ئافا کرن بنا فی (شهرنه خ) ئانکو شاری نوح.

ژوان نه بن ییت سهر بهردایه

برپنه جوودی و چهندي چیايه

جوودی زه بوونی کیتشایه

لهو سه فینا نوح هات و ل سهر راوه ستیايه **

* هنده ک دبیرن: بووکا وی.

** ژقه ولی روژه کی نه ز سه فهر بووم.

پرسیار

پ۱/ نه قی سه به قی شروقه بکه :

پشتی چل سالی ب هژماره
عهردی ب خوی نه گرت حه شاره
هه تا لالش ب نااذا د هاته خواره
پ۲/ کنیات چیه ؟ ب کوپتی به حسنی بکه .

پ۳/ نه گرتین فان یین ل خوارئ چینه ؟

- ۱- دور ب رهنگا خه ملی و پڑقی.
- ۲- ل به راهی گیان نه دچو دهر قالبی ئاده میدا.
- ۳- ددهمه کیدا خه لکی باوه ری ب نوحی نه ما .

پ۴/ نه فان پیناسه بکه ؟ ملیاکه ت . دور : نوح . جودی . شهرنخ .

خودان

ژ دهمی پیدابوونا مرۆڤان ل سەر روویی عەردی و داخباربوونا وان ب سروشتی و دیارۆکین وی ژ: بروسی و بای و باران و هژیانین عەردی و گهۆپینا وەرزان و تاری و رۆناهی و رۆژ و هەیف و ستیپ... هتد، وەسا هزر ل جەم وان پیدابوو کو ل پشت هەر دیارۆکەکی هیزەکا هە ی و بۆ هەر هیزەکی (دیارۆکەکی) خودانەک دانان. و ئەو خودان د هاتنە پەرستن. لی ب بۆرینا سەردەمان و دەریازبوونا هزرا مرۆڤایەتیی دگەلەک قوناغانرا، ئەو باوەری ژ وانرا پیدابوو، کو ئەو هیژا ل پشت هەموو دیارۆکان ئیکە و هەر ئەو ئەو تافرینەری هەموو تشتی.

پەدشی منی پەدشە

چیکەری چیان و دەشتە

نەقاشی هەموو نەقشە

* * *

پەدشی من رهبی کنیاتی

دایی بگرین ئنیاتی

ئەو ل مە دکەت شفاتی

* * *

پەدشی من ئیکی ئەمینە

ژ باوی تیتن مزگینە

بۆ هەموو موخلق و چەندی دینە *

* ژقەولی پەدشای.

چونکی ئیزدی ب دینه کی هه ره که ئنی دهه را رۆژ هه لات دئیتته هژمارتن،
بیگومان نه وژی ب ههرا خودانانی د داخباریون و ههتا نوکهژی نه و چهنده د
ناف ئیزدیاندا خویادبت، هه ر ژبو نمونی:

شیشمس، خودانی رۆژییه.

مه لک فخره ددین، خودانی هه یقییه.

پیری لبنا، خودانی مرزایه.

خاتونا فخره، خودانا زارۆک بوونییه.

شیخ مه ند، خودانی مارایه.

مه همد ره شان، خودانی بارانییه.

خه فوری رتیا، خودانی سلامه تیا رتیایه.

مه می شنان، خودانی په زییه.

شیخ عه برووس، خودانی بروسیایه.

هه ره وه سان هه ر ئیزدییه کی خودانی خو هه یه، و خودانی شیخا و پیرا بابکالین
وانن. بو نمونه:

شیخین شیشمس خودانی وان شیشمس.

شیخین شه رفه دین خودانی وان شه رفه دینه.

شیخین شیخ سمایل خودانی وان شیخ سمایله.

پیرین پیرافات خودانی وان پیرافات.

پیرین هاجیال خودانی وان هاجیاله.

پیرین مه همدی ره بن خودانی وان مه همدی ره به نه.

به لی خودانی مریدا شیخی وانه بو نمونه:

مریدین شیخ هه سه ن خودانی وان شیخ هه سه نه.

مریدین شیخویه کر خودانی وان شیخویه کره.

مریدین شیخ بابک خودانی وان شیخ بابکه.

* * *

نَه قه چهند سه به قه نه ژ قه ولی خودانی مالی

یا خودی، خودانی مالی تول مه بکه ی سهردانی
نهم ژ ته دخوازن تفاقنی و مدعریفه تی و ئیمانی
مه هیخی ژ ته هه یه، تو هیخی مه وئیزدیان بکه ی ل دیوانی

* * *

خودانی مالی خویستی ل مه کر
مه له کا دلی ناسق ومومنا خواهش کر
دلی خراب و به یگوبا ته نگ کر

* * *

هنجیی ل خودانی مالی نه ی گوهداره
ئی وان ل ناخره تی پاقتیزنه دوژی و ده قتی مارا
روژا حیسابی بی جیه بی واره

* * *

مه ب خودانی مالی به هوه ره
ژ مده وی سه کنین ل مه هده ره
خودانی مالی ژ مده ثانی توکا زه ره
تول مه بی مه قه ره

پرسیار

پ ۱ / خودان چیه؟ و خودانین شیخ و پیر و مریدان کینه؟

پ ۲ / فان فالایان پر بکه:

۱- خودانان په یوه ندی ب _____ قه هه یه.

۲- ژ که قندا په رستگه ه ژ خودانانرا دهاتنه ئا فاکرن و _____ ژیرا ددان.

۳- خودانی ئا فابوون و توفانییه.

۴- خودانی سلامه تیا رییه.

۵- مه همه د ره شان خودانی _____ .

پ ۳ / نا قین پینج خودانا بژمیره، دگهل ماشی وان؟

قهولی خودانی مالی

ئەف قەولە مفتەیا چل قەولی یە، ئانکو هەر کەسەکی ئیزدی هەر قەوال بیت یان زانایی دینی بت، دەمی ل قەولا ب پرست دقیت ئەفی قەولی ل دەست پیکتی ژبەر بکەت، ئەف قەولە ل ئیشارین خیرا ل مالا مری دەیتە گوتن، هەر ژ روژا ئیکتی هەتا روژا هفتی جارەکی دئیتە گوتن، ئەف قەولە ب ئاوازی (کویری) دئیتە گوتن، هەر وها ئەف قەولە ل جھین پیروژ چ ل لالشانوورانی یان ل بەر نیشانگەهین خاس و چاکا بت دەیتە ریزکرن. هەر وەسا دەمی سەبەقا قەولی دبیزیت سالا سەری عەجیبە ئانکو گهورینه کا مەزن یا لقی سەدەمی روودای ژ هەمی ئالیانقە چ ژ تالیی زانستی و تەکنولوجی و ئابووری و جفاکی. بە... هتد هەر وەها بۆ مە خوبا دکەت کو مۆف دقن دنیایی دە یی ل بن ئەزمونەکی دایە، تایبەت بۆ کەسی ئیزدی. کو دقیت قەرزین دینی خودوورستی جی بە جی بکەت و هەر کەسی قەرزو ئەرکان بدوورستی ب جھینان دی خەلاتی وی ل ئاخەتی بەهشتا بەرین بت، هەر وەسا ناڤین چەند چاک و خاسین مە ئیزدیان تیدا هاتینە و دیار دکەت کو دەستەلاتا سلتان ئیزی ل سەر هەموو تشتی یە.

((ب دەستووری خودی))

ب دەستووری خودانی مالی
دلی من مابوول قی خەیاالی
هون بریننە حکومەتا سلتان ئیزی و قی سالی

* * *

ئەفە بوو سالا سەری عەجیبە
ئەکەن دەری دەفتەران و کتیبە
ل حکومەتا سلتان ئیزی مەکەن لیبە

* * *

لیبا ل حکومەتا سلتان ئیزی مەکەن

دەری دەفتەران و کتیبان ڤە کەن
هە کە نە بوو حوکمی سەلتان ئیزی، سەری من ئو غەلمە کەن

* * *

گەلی برا: د بێژمە وە ژ ئیقینە
مەلک شەمسەددین پۆری وی یی ب زینە
قاسدی سەلتان ئیزی، مەلک فەخرەددینە

* * *

میر دبیژن: وە یە
خونتکار نە ل سەر تەختی خوە یە
وی چۆ یە جەنگی شایە

* * *

شا دبیژن: خانە
دی ژ سەر تەختی رابەت ئوسمانە
ل رووی وی مەجلسی ب تە حوکمی مەهدی زەمانە

* * *

ئاشقوی فەلە کە
دەنگ ل خان و قەوشە نیت خۆنە کە
حوکمی تە یی بە تالە، عەمری تە نە گەلە کە

* * *

ئاشقوی دەرویش
توول ڤی سوپی بکە تەفتیش
و عەدە هاتییه، سەلتان ئیزی دی تە سلیمی ئاغی فەقیرا کەت تەختی قزلبیش

* * *

ئاشق وی دەنگ دکەت ب زیرە

تول ئىتى سوپى بىكە سەخىپىرە
وعدە ھاتىيە، سىلتان ئىزى دى تەسلىمى ئاغى فەقىرا كەت تەختى خونتكىرە

* * *

ئاشق دوى دەنگ دىكەت ب زارە
تول ئىتى سوپى بىكە پسىيارە
وعدە ھاتىيە، سىلتان ئىزى دى تەسلىمى ئاغى فەقىرا كەت تەختى خونتكارە

* * *

تەمام بوو وعدى دىنى
ھوون بۆرا گرىدەن ب چى
گۆى رەقابو مەلىك شىخ سىن خودانى سىدقى

* * *

تەمام بوو وعدى ھەقىقەتى
ھوون بۆرا گرىدەن ب تاقەتى
گۆى رەقا بوو مەلىك شىخ سىن خودانى سىدقى و خلمەتى

* * *

تەمام بوون ھىند و ھەزارە
عالم بوونە ھىندارە
نەوى رۆزى فەقىرا مەى فەدخوارە

* * *

ھىند و ھەزار دەھرەتە
عالم بوونە جوملەتە

وعدە ھاتىيە، سىلتان ئىزى دى تەسلىمى ئاغى فەقىرا كەت ماش و بەرات و خەتە

* * *

جىشەك رابو بەر بەرى عەرشا

ب قودره تا سلتان ئیزی ژ بنی هلوه شا
دی نژیار که ت مه همه دی ره شا

* * *

ئهو بوو جیشی بلنده
سلتان ئیزی هلوه شانده بوو ژ بنده
دی نژیار که ت قهره شیخ مهنده

* * *

ئهو بوو جیشی مه زنه
سلتان ئیزی هلوه شانده بوو ژ بنه
دی نژیار که ت مدلک شیخ سنه

* * *

ئهو بوو جیشی کبیره
ل به ره هفت کیشا بوو شیره
ئهوی روژی ل ناڤه ینی سه کنی بوو ناغی من و چهن دی فه قیره

* * *

جیشدهک رابوو نه بی ژ قانونه
شاش پیچا وان وهکی یا فهرعوونه
دهرویش قوتک دی ل وان که تن زه بوونه

* * *

هوون نه بیژن دهرویش قوتکه

هه‌رچی عه‌ردی بچمی ل نکه
هنجی میتری ل قه‌ولیت شیخادی و ده‌فته‌را مه‌لک فه‌خره‌ددین یی ب شکه
ئه‌و دی رۆژا ئاخه‌رتی چی ل حالێ خۆ بکه
* * *
ئه‌م د کیمین و خودی یی ته‌مامه

فه‌ره‌ه‌نگۆک

ه‌کومه‌ت: ده‌سته‌ه‌لا‌داری
لێب: فند و فیل
ئۆغله‌: د‌ف‌دا راما‌نا (سه‌ریرین) د‌گه‌هینت.
قه‌وشه‌ن: کۆمه‌له‌ک
ژ ئیقین: ب باوه‌ری
وعده‌: ده‌م
خون‌دکار: پاشا
قزلبیش: راما‌نا (سه‌رله‌شکر) زی د‌گه‌هینت.
زیره‌: زار (زمان)
سه‌خ‌بیرکه‌: سه‌ر و گوها لیبکه
شاش پیچ: سه‌ر پیچان ، شاشکا سه‌ری (عمامه)
مه‌هدی زه‌مانه‌: ده‌مامه‌هدی شه‌رفه‌دینه‌ ده‌یت.
قه‌وشنه‌: پشته‌قان. عه‌سکه‌ر.
ته‌قتیش: بگه‌ره.
فه‌رعون: ل ده‌مه‌کی پاشای میسری بوو.

براهیم خلیل و نه‌بی سمال

د گه‌له‌ک قه‌ول و به‌یتین مه‌ ئیزدیان دا هاتیه، باسی هنر و کهرامه‌ت وه‌یز وشیانین خاس و چاک و پی‌خه‌مبه‌ران کره. ئه‌م دکارن بیژن پی‌خه‌مبه‌ر: ئه‌و که‌سن یی پی‌کول و کار دکرن ژ بو‌ خه‌لکی بیننه‌ سه‌ر ری‌یا راست، خو‌دی ه‌یز و شیان و کهرامه‌ت دایه‌ وان، دا کو‌ خه‌لک باوه‌ریی ب په‌یاما وان بکه‌ن.

رولی براهیم خلیل د ئه‌ده‌بی دینی ئیزدیان دا گه‌له‌ک مه‌زنه و نا‌فی وئ د گه‌له‌ک قه‌ول و به‌یت و دعا‌یت مه‌دا هاتیه و دب‌یزن براهیم خلیل ب بابی نه‌پیا د‌ئیه‌ ناسکرن. د قه‌ولی مه‌دا خوبا دب‌یت کو‌لسه‌ر ده‌می (نه‌مرودی) خه‌لک ژ خودیناسینی د‌دووریون و سه‌نه‌م و پ‌وت د‌په‌رستن. نه‌مرودی خو‌ب په‌دشایی ملله‌تی خو‌دانا بو‌و، رو‌ژه‌کی که‌ شیشه‌کی د خه‌ونا خو‌ دا د‌یت کو‌دی ئیسال زاروکه‌ک داه‌رت و بیر و باوه‌ری نه‌مرودی ناه‌لت، ئه‌و بو‌ نه‌مرودی فرمان دا کو‌ هه‌ر ژنه‌کا ب حال زکی وئ بی‌ته که‌لاشتن و زاروکی وی بی‌ته کوشتن. ژبلی ژنا عازری، کو‌سه‌نه‌م چی‌که‌ری نه‌مرودی بو‌. پشتی ژنا وی زاروک بو‌وی خودی کوره‌ک دای‌ی نا‌فی وی کره‌ براهیم و نه‌مرودی ده‌ستوری دای‌ی بو‌ خو‌ خودان بکه‌ت، پشتی چ‌ند سال ده‌ربازوون و براهیم مه‌زن بو‌وی، به‌ری خودا په‌رستنا وی خه‌لکی و باوریا وی یی نه‌هات، و گه‌له‌ک هزرکرن و شه‌قه‌کی هزرا خو‌ د‌دیاروونا ستیران دا کر و گوت ئه‌قه‌یه‌ پادشا، به‌لی پشتی باش هزرا خو‌ د رو‌ژی دا کری کو‌ مه‌زترین دیاروکا سروشتی بو‌و گوت ئه‌قه‌یه‌ په‌دشا، ده‌می رو‌ژ چو‌یا ئا‌قا جاره‌کا دی هزرا خو‌ کر و گوت یی رو‌ژ و هه‌یف و ستیر وئ‌ز دای‌ی ئه‌و خودایه‌. و باوه‌ری ب هه‌بو‌ونا خودی ئینا. ژبه‌رکو‌ بابی براهیم پ‌وت چ‌یدکرن و د‌فروشتن- جاره‌کی براهیم ل پی‌ داخوازا بابی خو‌ پ‌وت برنا بازاری و وه‌ریسه‌ک کره‌ ستوین پ‌وته‌کی ده‌ ول بی‌ خو‌ خوشاند، له‌وما خه‌لکی ه‌یقی ژیکرن نه‌خوشینت و ب به‌هایه‌کی گران ژئ کرین و بابی براهیم بقی رو‌ودانی زانی و داخواز ژ براهیمی کر ریز و پیروزی بده‌ته سه‌نه‌ما، به‌لی براهیم ئه‌و شیره‌ت قه‌بو‌ول نه‌کر، ب گه‌له‌ک ری‌کا هاتنه‌ براهیم کول خو‌ بزقریت، ئیک ژوان ری‌کا ئه‌و بو‌و ژیرا ژنه‌ک ئینان ئه‌وژی (سارا) بو‌و، به‌لی

پشتی عازر ژ کوری خو براهیمی بی هیچی بووی، ژ ترسا چوو با نه مرود وراستیا
 براهیمی بو وی گوت، نه مرودی شانده پی براهیم و نه مرود وزه لامین خو گه له ک
 هه ول دان کو براهیمی قایل بکهت به لی یا بی فایده بوو. ئەقجا نه مرود فروارا
 شهوتاندا براهیم دا، و دار وبار ئینان و براهیم و سارا کرنه ناڤ دا، ئاگر بهردایی
 و براهیم ل وی دهمی داخواز ژ خودی کر کو وان ژ ئاگری نه مرودی رزگار بکهت،
 هه ر چی تشتی لبهر دلئ وی یی شرین دئ قوربانیا خودی خو کهت و خودی
 جبرائیل ل هان و بانگی براهیم هنارت و براهیم وساره ژ ئاگری نه مرود
 قورتالکرن.

پشتی قئ روودانی براهیم خلیل و سارا. ئەو دهر بجه هیلان وئیدی براهیم
 بیرو باوهرتین خودیناسیی و په یاما خودی به لاکر دناڤ خه لکی دا، هه ژ یه بیتن
 کو براهیم خلیل، بیرو باوهرتین خودیناسیی ژ مه له ک سالم وهرگرتیوون هه ر وه کو
 دخی سه به قئ دا دیاره

مه له کا مه لکی میترانه *
 ژ قه ندیلا نیقا عه سمانا
 ژ بو مه ئینا بوو په یکا ئیزدانه

* * *

ئه بو نورا سه لیم و سادقه
 ب فروارا خودی خالق
 وزانا په کی ب فه هم و ناتقه

* * *

مه لکی سدق و حه قیقه
 بو برهیمی زور ئی شه فیه

و لدویف داخوازا ساری، براهیم خلیل (هاجرا) خلمه تکارا خۆل خۆ مار
 کر، ژ بهر کو وان زاروک نه بوون و دهمی زاروک کهفتیه بهر به ده نا هاجه ری،
 ریزگرتنا وی ل با براهیم پیخه مه بهر زیده تر بوو - هه تا کو دهمی هاجه ر ب ژور
 دکه فت براهیم ژ پیشفه رادبوو، و سارا بقی چهنه ئی دلگران دبوو، گوته براهیمی
 من خو دا دگه ل ته ل ئاگری نه مرودی، هیشتا توو قه درئ هاجه ری بتر ژ بی من د
 * مه لکی میرا: ئانکو مه لک سالم

گری؟ براهیم گوتی: یا سارا یی لبەر به دهنا هاجه ریدا یی ب سوڤه، و بیی خو ئەز ژ پیشقه رادبم، باشه ئەز دێ ژ مال چم وهه که توو بکاری ژ پیشقه را نه به، ده می براهیم ژ مال چوویی، هۆسا جیبوو ده می هاجه ر دهاته ژۆردا سارا بیی خو ژ پیشقه را دبوو، ئینا سارا وهاجه ر بشه رچوون. وهاجه ر ژمال دهرکهت و به ری خو دا به ربیا عه ره بی هه تا که هیته نیزیکی باژیری (مه که). وهاجه ری زاروه ک بوو وناقئ وی کره سما ییل، پشتی چه ندین سالا سما ییل مه زن بوو روژه کی براهیم خه لیل و سما ییل که هشتنه ئیک و براهیمی کوری خو هه میژکر و دهستی خو دستیوی وهراند، دوی دهرفه تیدا ئەمین جبراییل حازردب و دبێژته براهیم کانی ئەو سۆزا ته دای؟

تی بیراته ده می تو که فتیه ته نگافیا ئاگرئ مه نجه نیقی، ته گوت ((چی تشتی لبەر دلی من یی شرین ئەز بکه ما قوربانی خودی)) براهیم گوت: راسته و براهیم ئیکجار ته نگاف دبت و نه بی سما ییل پرسیار ژئ کر. ئەوی ژئ سه رهاتیا خو دگه ل نه مرودی کافر ژئرا فه گیرا، نه بی سما ییل گوت بابو ئەم بو قوربانی خودی خو دئاماده نه، براهیم سوزا خو دگه ل خودی ب بجه ئینا و ده می کێر دایه ستویی نه بی سما ییل کێری نه بری، د وی ده میدا خودی به رانه ک ژ عه زمانا شان و ب قوربانی سه ری نه بی سما ییل قه بلاند، بقی چه ندی براهیم خه لیل ئەو سۆزا دای بجه ئینا. ئەو بو براهیم هنده ک پرچا نه بی سما ییل بری وه کو هیما یه ک بو ب جه ئینا سۆزا خو، له و هه تا نه و ئیزدی ده می خودی کوره کی دده تی دقیت شیخی وی یی بسکی بسکا وی بگرن.

قهولتي براهيم خهليل ونهبي سماييل

پشتي وان بهديلا
قهومدک دتي نازلېت ژ قهنديلا
وي ل ناڅ داهريت براهيم خهليل

* * *

سلاځيت ټيکي بيرييه
که شيشه کي د خهونا خوډا ديتييه
ولهدهک ل ناڅا شارستانې دتي داهرييه

* * *

وهي ل نه مروودي کافره
وهي ل حهرمه ټيت بي مه فوره
زکي حهرمه تا که لاشتن و ولهده ژي هافيتنه دهره

* * *

ل بهر قودره تا قادري
تهوي ولهدي ژ ناڅا شارستانې څاڅري
هافيته بهدنه ژنا عازري

* * *

سبه يه که ژ بيت جهديده
خودي فهره جا براهيم ل ويده
دامللهت و نومته پي بيت زيده

* * *

براهيم خهليل ژ نوخته که سادقه
ب سي حهرفا دبوو مولته قه
هه تا خودي خو ناسکر ب هه قه.

* * *

سبدهک ژیت خهولهیه
براهیم خهلیل ژ دهیکا خو پرسیه
دای یی هوون د دهیین کییه؟

* * *

براهیم ژ دای و بابیت خو پرسیه
هوون ب وی کهن ئیکی پییه
کا ناقتی خودی وه چیه؟

* * *

نهو عازری کافر بغوده
روژی سنی جارا بو سه نهما دکهت سجوده
گوئن: ناقتی خودی مه نه مرووده

* * *

سبدهک ژیت بغوده
نه ته حیات هه بو نه سجوده
یالاو یی دای و بابیت ته دهیین بخو نه مرووده

* * *

بابی ب ناث عازره
چو نک نه مروودی کافره
گو کوشتنا فی وهله دی یه فهره
ئیرۆ ژ بدر حوکی ئیماننا وه چویه دهره

* * *

هوون بشینن براهیم بینن
که شیشا ل بدر دهیین
بو خاترا عازر و (سه نهما) فه گهرین

* * *

ئەوان شاند براهیم ئانی
گۆ: یالاوۆ توو لاوہکی جوانی
حوکمئ نہ مروودی ژ عەردا ھەتا ب عەزمانی

* * *

یامیرۆ ھەکە توو راست سلتیتی
بارانەکی ژسایئ بۆ من بینی
و روژی ژنیفرۆ قەگەپینی
و مریبەکی ژقەبرستانی ھلینی
ژئەو پاش ئەز دێ ئیمە سەر وی دینی
نە مروود دبیژت:

براهیمۆ ئەز دکارم و ناکەم
بارانەکی ژسایئ داکەم
و مریبەکی ژقەبرستانی راکەم
و عەرد و عەزمانا فراکەم
بەلئ کەسی نە کریبە و ئەز ژئ ناکەم
عازر دبیژت:

یانە مروود ئەز ھاتیمە ل گەل تە ئەفی وەلەدی بکوژین
پاڤیژییە ناڤ ئاگری و بێتە رەژی
ھیش دلئ من پی نا سوژی

* * *

وەی ل غافلێت عنکێرا
ئەوان مە ھدەرا براهیم خەلیل ب خرابی دگێرا
ھەزار بار دار جە مادکرن ژێرا

* * *
 وهی ل غافلیت بی دین
 وی دئین و دگیرین
 مهنجلیقی بۆ سارا و براهیم د شیدین

* * *
 مهنجلیق کربوو کاره
 براهیم خهلیل هائیته ناڤ ناره
 براهیم خهلیل ژ روحا خۆ مابوو یی بیتزاره

* * *
 یا خودی ئەز عەبدەکی تەمەیی بی سوچ ، یی بی گۆننەه ، یی بی بناس
 توو من ژ ناگرێ نەمروودی کافر بکە یی خلاس
 دی قوربانیا تەکەم چ قاس تشتی ل بەر دلی من یی خاس
 خودی دلۆقان جبراییل ب هانا بانگ و هاوارین براهیمی هەنارت.

جبراییلۆ قازدی مەلکی عەرشه
 دۆرا براهیم کره میترگ و چیمەن
 سۆسن و هەلال و بەیبوونیت گەشه

* * *
 کافرا وا دیتبوو ب چاڤه
 ناگر بوهژی بوویه ئاڤه
 جبراییل و سارا و براهیم خهلیل ل ناڤه

* * *
 کافرا دنێره
 دیتن ئەمین جبراییل ، سارا و براهیم خهلیل ئێره
 ل برک و کانیت بهشتی دگیره

* * *
 ئەو بوون برک و کانیت بهشتی

خودی تهعالا فدرهجا نهبی براهیم ل وی ددهتی
دا دۆتمام لی بکەت حیجەتی

* * *

روژهکێ براهیم خەلیل ژ مال چۆ
سارا ل گەل هاجەر ب گال چۆ
هاجەری سەر هلینا و ژ مال چۆ

* * *

وہی ل دۆتمامێ ئەزیم حەیران
گرتە بەرخۆ دەشتەکە دۆزی قێران
گۆ:خودی یی ئاگەهە ژشەپان وخیران

* * *

بەپیا مە بەریبەکە راستە
خودی نەسیبێ مە ژفێ مانی قەگواستە
خودی دۆستە ل گەل دلی راستە

* * *

ل بەر قودرەتا پەدشی منی ئەکبەر بوو
ل وی بەرپی ل وی چۆلی نهبی سمايیل داھربوو
کانیا زمزم ل بەر پیتیان دەر بوو

* * *

نەبی سمايیل وە دبیته
دایی من قەوی ژ تە شەرم و فیتە
هەر روژ ناخی بابی من وی تیتە

* * *

ئەو بوو بابی تە ل بەرمەکری
ئەم ژوی باژیری دەرکری
کی دزانت بابی تەیی ساخە ئان یی مری؟

* * *

نەبی سمايیل وی دریتە

وی تیت دەرۆتسهک ژ ویتسه

وی رهش دکەت وهکه شیتسه

* * *

براهیم خهلیل دهات و ذکر سلاڤه

نه بی سماپیل ژ که ره من سلاڤ ڤه داڤه

یا براهیم خهلیل توو ل سهر سهری من هاتی و ههر دوو چاڤه

* * *

یا بکهه هنداقه

هه ی ته فالۆیی زه ریاڤه

چاوا دزانی من چی ناڤه؟

* * *

هه ی بابۆ توو خاسی

توو ب خالقی خۆکه ی و لباسی *

عه سل زاره و کوپ باب نه دیتی نه که ت ناسی

* * *

براهیم خهلیل دهست ل ستۆبی وهرانی

نه مین جبراییل نازل بوو ژ بانی

یا براهیم نه مین جبراییل روحا نه بی سماپیل ژ ته دخوازی

* * *

براهیم خهلیل وی دگورمژی

مینا هیتوونه که گهرم دلێ وی دستۆزی

کی دیتییه باب کوپێ خۆب دهستی بکوژی

* * *

* لباس : خه رقه .

ب قى يەككى براهيم خەلىل ئىكجار تەنگاڭ و پۆسىدە دېت:

سمایلی تەفاله

ژ دەشتى دەھاتە مالە

بابى خەمەكە گرانە ل بالە *

* * *

بابۆ ئەم درەواين

ميرى مەزن ژ ژۆر ئەم داين

ئەم ب قوربانیا خودى دشاین *

* * *

ئینا نەبى سماییل داخواز ژ دەیکا خۆ کر، کو شیرى خۆ لى حەلال بکەت

سمایلی تەفاله

وى دېژتە دیا کالە

دایى شیرى بەرى خۆ ل من بکە حەلالە

هاتە سەر من مەرسووما بارى تەعالە *

* * *

ئەو ماکا ب ناڭ ھاجەرە

شوشتبون جل و سەرە

گۆت لاوۆ شیرى من حەلال بوو ژ جانى تەپرا *

* * *

* ئەف ھەموو سەبەقە ژ قەولى نەبى سماییلن .

نەو کیترا وە کە خشتە
سێ جارا دگەردەنا نەبی سماپیل را دهشته
کیتري دهف وەرگهرا بوو پشته*

* * *

براهیم خەلیل گۆتە کیتري توو هنده یە تووژ، چما توو ستۆیی نەبی سماپیل
ناپریه؟ کیتري گۆت : دەستووری ژ با خودی نینه.

کیتري وە جەواب دایە
یا براهیم من چی خەتایە
ژبا خودی نەهاتبوو رەدایە*

* * *

هنگی خودی دلۆقان بەرانەک ژ عەزمانا هەنارت و ب قوربانیای سەری نەبی
سماپیل قەبلاند

ژ قەولی پیری خدر
بلا بەرانەک نازبەت ژ هدر
قوربانیای سەری نەبی سماپیل دکر*

* * *

* نەف هەموو سەدەقە ژ قەولی نەبی سماپیل .

ئەو بەرانی ھېراندی
ھۆریا ھەفت سالال بە ھەشتی چیراندی
قوریانیا سەری نەبی سماییل قەبلاندی*

* * *

ئەو بەرانی بەلەکە
ھاتبوو ژ خزینا خالقه
قوریانیا سەری نەبی سماییل دکە*

* * *

بەراندەک ژ بانا دەھاتی
کەلی بوو ل وئی سماتی
مەوحازر و گوھدیرا بە ھەر ھەبت ل وئی سماتی*
(ئەم دکیمن و خودی یی تەمامە)

پرسیار

پ ۱- ته گهرين خان يېن ل خوارى چينه؟

۱- خه لکى ب بهايه کى گران پوت ژ براهيم خه ليل دکړين.

۲- ريزگرتنا هاجه رى ل جهه براهيم خه ليل هه بوو.

۳- براهيم خه ليل شيره تين پوت په ريسان قه بوول نه کړن.

۴- جبرائيل گيانى نه بى سماييل ژ براهيم خه ليل خواست.

پ ۲- چاوا براهيم خه ليل خودى ناسکر؟

پ ۳- چاوا بابى براهيم خه ليل هه ول دا براهيمى بيته سهر بير و باوه رين خو؟

خودیناسی

هەر ژ ده‌می مروڤی (ئینسانی) چاقین خوڤ څی عه‌ردی شادکرین، چاوانیا دروستبوونا کنیاتی مه‌ژیی وی سه‌یراندیییه و هه‌ر و هه‌ر خوڤ به‌رامبه‌ری کومه‌کا پرسیاران دیتییه: ئه‌ری گیانلبه‌ر چاوا ب زاوژی، یانژی ب شکه‌ستنا هیکی په‌یدا بوینه؟ پائیکه‌م مروڤ چاوا دروستبوو؟ هه‌که هه‌موو شینکاتی ژ توڤی شینبووینه، کی توڤ چیکریه؟ بوچی برق و بروسی هنده‌ک جارن دارستانان دسوژن؟ به‌لی به‌فر و باران خیر و بیرن و جارنه ئه‌وژی ویرانکه‌رن! کی ئه‌ف دیه‌نین جوان و رهنگینین سروشتی نیگارکرن؟ هیزا هژیان و له‌رزین و برکانان ژ جه‌م کییه؟ ئه‌ف عه‌رد و عه‌زمان و روژ و هه‌یڤ و ستیر و ئه‌خته‌ر... کی ئافراندن و ئیخستنه د سیسته‌مه‌کی هوسایی ریکو پیکدا؟....

ب څی ته‌رزی مروڤ مه‌نده هوش و شاقسمایی هۆکاری څان هه‌موو تشت و دیارووک و ژیده‌ران بوویه و هه‌رده‌م ژی بزاف کریه بزانت، کا ئه‌و چی هیزه ژ هه‌موو هیزا ب هیزتر؟ ئه‌و چی جوانیییه ژ هه‌موو جوانیا جوانتر؟ یانژی ژیده‌ری هه‌موو ژیده‌ران کییه و چیه؟ قیچا ژ بو زانینا څی هه‌مووی و ناسینا ژیده‌ری ژیده‌ران، ئافرینه‌ری کنیاتی ... دناڤ پتیریا ملله‌تاندا، هنده‌ک که‌سان ژین و ژیارا خوڤ ته‌رخانکرن ب وی ئومیدئ بگه‌هنه راستیا دروست. گوژنه وان که‌سان خودیناس هه‌ر وه‌سان ب ناڅین: زه‌هاده، فه‌قیر، شکه‌ستی، خه‌رقه پۆش، خاس، چاک، کوچه‌ک، ده‌رویش، سوڤی، تارک، ... هتد) هاتنه ناسین.

چونکی ئه‌وان که‌سان هه‌ر هه‌موو ژین و ژیارا خوڤ، بو خودیناسیی ته‌رخانکریون، ئیکه‌م پینگاڤا به‌ره‌و رتیا خودیناسیی هاڅیتین، پیتل نه‌فسا خوڤ کرن بوو، ئانکو ئه‌وان که‌سان هنده نه‌ دخوارن هه‌تا تیرین و گه‌له‌ک جارن بوڤ ده‌مه‌کی درێژ خوڤی خوارن و ڤه‌خوارن ده‌یلان، پشتا خوڤ دابوونه که‌س و کارین خوڤ و هه‌ر ده‌ره‌ده‌ری دابوون، خوڤ کۆمکرنا مال و سامان و مالداریی دوور

ئىخستىبون، مەرەما ھەرە سەرەكى يا وان ناسكرنا خودى بوو.
 قىچا ھەكە ھەر چەندەكا ژ وان، رىبازەك گرتتە بەر و ژ خۆرا سىستەمەكى
 تايىبەت دانابت و خۆب ناڧەكى يان سىفەتەكى دابته ناسين... مەرەما ھەموويى
 ژى (خودىناسى) بوويە.
 خودىناسى ژى ب خۆ و دووركرنە ژ ھەموو تام و لەقزەت و خوشيىن.. جىھانى
 و خۆ نىزىككرنە ژ خودى

گەلەك ھاتن و بوونە دەروپش
 ئەوان تەرك كرن مال و ئاش وپش
 ئەوان دزانى گەلەك خوش ھەيە ل پيش*

* * *

پەدشتى منى رتېدەرە
 ئەوہ ئىكى ئەكېدەرە
 سجوودەت ژىرا يەفەرە

* * *

پەدشتى من ئىكى مەعبوودە
 خودانى لەوھا مەحقوودە
 ھەر لايىقى سەنا و سجوودە

* * *

* ژ قەولئى ئەساسى

موجبهت ژ بهری بی و ئهلف بوو
 په دشی من دناځدا ئی ب خه فبوو
 ئه و دايم ل شه رعائی ب گه فبوو*

* * *

خودپناسی ب څی پله یا حه ټیکرنی ژی ناوهستن و ئه څینا وان بهرام بهر خودی
 بتر و دژوار تر لی دټیت و هه و لدانین وان ژبو نیزی کبونی ژ خودی زیده تر دبن و
 بزاځی دکه ن یه کبونا روحی دناځبه را خو و ئیز داند ا دروست بکه ن و ب څی ئیکي ژی
 دکه فنه دباری (شطح) یدا، دڅر د ا خودپناس دناځ وئ حه ټیکرنیدا بهرزه و هند ا
 دبت و دکه فته دباره کی دهر وونی ئیکجار نه ئاساییدا مینا هنده ک (کوچه کا) ده می
 ب دهفته ری دکه فن و هنده ک په یف و ئاخفتننن تایبهت دیژن.

* ژقه ولی چاکي مه ب سه ردا.

هاتنا شیخادی و گه شېوونا خودپناسی دناڅ ئیزدیاندا

د سهر هندپړا کو ئیزدی دینه کی کهڅنه و کهڅناریا وی درې ورهسم و رهوشت و تیتالین ویدا خویا و ئاشکرا دبت، لی پستی پیدابوونا دیانه تین عه زمانی، ئیزدیاتی کهفته دباره کی نه خوښدا، چونکی چی ژ خوډلی و چی ژ نه چاری، هندهک ژ پهیره و که رین ئیزدیاتی چی څونه ناڅ وان دیانه تان و گه له کیڼ دی ژی بهرگری ژ ری و رهسمین خو یین کهڅن کرن و پاراستن، به لی ژ بهر بی دهسته هلا تیبی و لاوازی هیزو کارینا وان بهرام بهر وان دیانه تان، ئیزدی کهفته دقوناغه کا ئیکجار ته نگه زارده، دوی قوناغا نازکدا، شیخادی دئیته ناڅ وان و ژ بهر زیره کی و ئاقلمه ندی و خودپناسی و کهرامه تین وی... خه لکه کی زور لی کومدبون، ژ گه له ک ملله تان خودپناسا قهستا شیخادی دکرڼ. دهمی شیخادی ل لالشا نورانی ئاکنجی بووی، چلی زځستانی و چلی هاقینی ب روژی د بوو، دهرویشه کی خه رقه پوښ بوو، هر هه موو ژین و ژبارا خو ژ ناسینا خودپړا تهرخانکر بوو و گازی ب ریبازا ئادانیی دکر.

خودپناسی د تیکستین دینی یی ئیزدیاندا

هه لوبست و کار و کربار و زاراف و بابه تین خودپناسی گه له کن، هندهک د ژيانا روژانه یا ئیزدیاندا خویادین و هندهک ژی د تیکستین دینیدا کوئه څه نه:

نهفس: دهره چکا ئیکیبیه ژ وی په یسکا خودپناس پیرا چوین، ب مه رهما ئیکبوونی د گهل خودی، کوئیکه م تشتی خودپناسا هزارا پاقرکر نی تیدا کری

(نهفس) بوو، لهوما ههردهم د گهلدا دخهبتينيدا بوون و ههڅړکيا وئ و شهوهتین وئ دکرن، بازیدئ بهستامی د گوت: ((من داخوازا تاعهت و عهبادهتا خودئ ژ نهفسا خوکر، بهلئ رازی نهبوو، لهوما من نههیتلا سالهکئ ئافئ څهخوت))

د تیکستین پیروژین ئیزدیاندا، ب ئاشکرا ههڅړکيا خودیتاسا بهرامبهه نهفسئ وشهوهتین وئ خوبادبت، کو ب ئیک ژ ژیدهړین سهرهکی یین خرابی و بهدکاریئ دادنن و بزاقئ ژبو پاڅوکرنا وئ دکهن، تاکو ب خو بهتیهکا پاڅو بچنه پیش دیندارا خودئ، د شان سه بهقین ل خواریدا، کو ب تهرزئ دان و ستاند نینه دناقبههرا: نهفسئ و ئاقلی و دلی و زمانی، دبین چاوا ههر ئیک بهرگریئ ژ خو دکهت و لوما یئ دی دکهت.. لئ ل دوماهیئ (نهفس) ب ژیدههرا خرابکاریئ دئیته ریسوا و گونههبارکرن و دبیزنئ:

هه ی نهفسئ یه بی مه عریفه تی

یه بی ری

شه قیت گران ته دایم ده عوه ل غه درئ

*** * ***

شه قیت گران ته دایم ده عوه ل غه درئ و زیده

توو روونی د مالیده

ته خیاله ل مه هسا که ی چریت ژپیته

*** * ***

ته خدیاله ل مه هسا که ی چریت گوری

گاڅا ته یری ده وله تی فری

*** نهفس د گهلک تیکستین دینی ده بناقئ (بوړ) دهیت.**

يارو بریت ئاخره تی ناسبوونی ژ مه پری *

* * *

ژ قه ولی ئاخره تی

نه فستی چهن دی تو دکه ی گومانی
تو خالی نابی ژ غه دری ژ دوخانی
ته خیاله خودانی خو خلاسکه ی ژ ئیمانی

* * *

نه فستی چهن دی دکه ی خه باتی
وهکی قازی دسه کنت ل پی پرا سهراتی
تو و ل هیثیی مه ب هتلی ل کش و ماتی *

له و ما خودیناسا بزاف و خه بتینه کا زۆر کرینه، کو پی ل نه فسا خو بکه ن و خو ژ
خو شیی و له فزه ت و شه هوه ت و زیر و زه گهری دنیایی بیبه هر بکه ن و به ره و ئاخره تی
بچن:

نه فسه کبیره، به حره و نه بیره
یه ل سهر دهستی عالمییه، یه ل بن دهستی فه قیره
پی ل نه فسا خو کری ئیخسیره

* * *

فه قیرا ئیکه چیکر
خو ژ خوشی و له فزه تیت دنیکر
ئه ف دنیا هتلا و بهر ب ئاخره تیکر *

* * *

* ژ قه ولی ئاخره تی .

خه رقه

پیرۆزیا خه رقه ی ل جه م ئیزدیان گه له که، ئەم ئیزدی سوندی ژێ پێ دخۆن و ب
لبستی خودی دزانن، ئەقەژی هزرا هه موو خودیناسان بوویه:

دوێ ژ کلیما په دشتیه

خه رقه ده رکهفتی ژێیه

دایم میترا سلاڤ لێیه

* * *

شیخو به کر گۆ:

عه زیزی من، ژ میتزه ل فێ حه رفتی حه و جه مه

چقاس زیرو مالی بیر پێ د به مه

حه مووی ل ئو غرا خه رقه ی نه در دده مه *

که ره م

ژێ ده رێن به حسی ژیان و کارو کربار پێن خودیناسان دکهت، دپرن ژ وان
که رامه تین رووداین، بۆ نمونه: دبێژن (ابو البرکات) شیخ هه سن گۆتییه: ((
جاره کێ هنده ک فه قیر هاتنه جه م مامی من (شیخادی) و گۆتنی: مه دقیت توو
هنده ک که ره ما خو نیشا مه بده ی، ئەوی ژێ ده نگ ل دارا کر و گۆت: سجووده تی
بۆ خودی بکه ن، ئینا هه موو دارا ژیا وی کر و سجووده ت بوون وخۆ چه ماندن.

شیخادی هاته هه کاره

سجووده ت به و بهر و داره

شیخادی ل ناڤ میترا سه دراره

* ژ قه ولی شیخو به کر

په یشین دگهل پهدشای یان ل سهر زاری وی:

ژ نه نجامی وی نه شق و قینا خودیناسا بهرام بهر خودی دکرن کو هه مو دهما خودی ل سهر
زاری وانسو، و ههر دهرز و بیړی وان دابوو، لهوما گه لهک جارا هزر دکرن وی ل سهر زاری
پهدشای دناخشن و پرس و په یشین دگهل خودی دکن. ههر بو نمونه : د قه ولی (قهره فرقان) دا
دبیین شیخ فخری نادیا یی که فتیبه دخی باریدا ده می د بیژت:

چی سبه یه که سه ودا بوو

حال ل من په یدا بوو

ژ نه ول هه تا ب تاخر پهدشا ل من خوبا بوو

* * *

چی سبه یه که خوه شه

دانه دهستی من خه ته که ره شه

گوته من یاده رویش که ره مکه پهدشا ته دخونت ل عدر شه *

* * *

مه لک فخره ددین پیش پهدشی خو څه دوه سته

پرسیاره ک ژی کری

نیلاهیو توو واحدل قاهری

ژ بهری بنیاتا عدر د و عه زمانا و بهری

محبا پهدشی من بته را چی بوو ته ژی چیکری؟ *

* * *

پهدشا دبیزن فخر و هیه

* ژ قه ولی قهره فرقان.

**عەرش و کورسی کەفامەدە
ژ بەری بنیاتا عەرد و عەزمانا
مەحبەتا پێ د پەرستان خەرقەدە ***

نە ھەر ئەقە ب تەن، بەلکو د خودپێناسییدا، پێسا (حلول اللاهوت بالناسوت)
ژی ھەبە، لەوما سەیر نینە ھەکە خودپێناس خۆب کراسا ناسبکەت ، ھەر وەکی
د قەئ سەبەقا قەولێ (شیخادی شیخی شارا) دا ھاتی:

**سەلتان ئیزی و تاووسی مەلەک و شیخادی ژێکن
ھوون چو مەعنیا ژێک مەکن
ئەو زوو مرازا حاسلدکەن**

ب تەپزەکی گشتی د کارین بێژین خودپێناس خۆژ دنیا دارێ و نەفس پەرێسیی
دووردکن، بیتی ھەستکرن ب ساری و گەرمیی، بەلکو ب تەن ب خەرقەکی پیرۆز
و نەفسەکا پاک و تەمیز و پەرستان و پەرەستییەکا زێدە و دلەکی پەرئەشق، بەرەو
خودێ دچن، ب مەرەم و ئۆمید، ئیکبوونا نەفسی د گەل خالقێ. ھەر وەسان
خودپێناسی پەیرەوہکی گشتییە و دوورە ژ رەگەز پەرێسا دینی و رێبازەکە بەرەو
مروڤایەتی دچت.

پرسیار

پ ١ / ئەقەئ سەبەقەئ شروڤەبکە

**فەقیرا ئێتکە چێکەر
خۆژ خووشی و لەفزەتێت دنێکەر
ئەف دنیا ھێلا و بەر ب ناخەرەتیکەر**

پ ٢ / ب سەبەقەکە قەولێ پیرۆزیا خەرقەئ ب سەلمینە
پ ٣ / کەنگی خودپێناس ل سەر زاری پەدشای د ئاخفت ؟ ب دوو سەبەقێن

قهولئ ههفساری

-ئەف قەولە ریبیا ئیمانی ب ئیزدیاتی ژ مەرە خوبا دکەت. کویە فەرە مروث د ژیاننا خوە دا
فەرژین دینی خو جی به جی بکە و دوعا و دۆرزیت خو رۆژانە بکە، چونکە ئیزدیاتی بەری مە
دەتە عبادەتی و پەرستنا خودی و خیرخوازی و تەبایی و هەرەسا خوبا دکەت علمی خودی
نانکو قەول و بەیت و قەسیدی دینی بۆ مە هەموو شیرەت و راسپاردەنە و دەستووری مروفی
ئیزدی یە ل قی دنی

ب دەستووری خودی

گەلی برا گوھ بدیرن
علمی خودی هەموو نەسیحەت و خیرن
خەت و بەراتی سەلتان ئیزی زین
دا مرید بخۆ هەلین و ڤەشیرن

* * *

دا مرید هەلین ژ خوهرە
مە دەنە خەلکی مودەرە
دا مشەمەر نەچت ژ خوهرە

* * *

دامشەمەر نەچت بە لاشی
هەوون بەهای بەدن ب قوماشی
ژ ئەو پاش ژێ بخوازن مالی و ماشی

* * *

خەمەت بکەن سەد سالان و زیڤە
هەکە د سەری هەیه ڤیتە
ژ خۆ نیشان ئەو، ژ پیتشڤە تیتە

* * *
 ههكه ژ پاشقه د هه ره ته
 ههكه يه ب مكره يه ب حيله ته
 مهحهك دى كفش كه ته
 نه عهسل دنيا يه عهسل ئاخره ته

* * *
 ناسن كوئاسنه
 هوستا دبېن دناسنه
 دناڅ كوورها ناگرى دكه نه

* * *
 شيرى ئهسل نه ژ ئاسنى
 ههكه خودان سه دجار ب په سنى
 گاڅا دانا بهر مهحهكى
 نهو بخو دى چته سهرگيسنى

* * *
 شيرى ئهسل نه ژ پولاىى
 ههكه خودان سه د جار جه هوهر داىى
 گاڅا دانا بهر مهحهكى، عديا وى دى بت خويابى

* * *
 مېبه محبى خهلكى ئافزير كرى
 هوستا دبېن دكه ته ناڅ كوورها ناگرى
 مهحهك ناهيتلت خولكى خو څه شيرى

ئەو كەڭ ئانى نوو ھلقە يە
ئى كىم شاخە ئى كىم پە يە
گاڭا دانا بەر مەھكى عەييا وى دى بىت خويە

* * *

ئەو كەڭ ئانى نە ژ نوو دارە
ژ نە زانى وەرگە پيا ئىنگە كە و نو بارە
گاڭا دانا بەر مەھكى عەييا وى دى بىت ديارە

* * *

چەند بەدەو و ئۇلاقن
عەورەت بەھارى ھەموو دپالن
بەلى مەرۆڭ ب نە زانى ژىك ئەناكن

* * *

بىن و بگرن بمانى
زىن بگرن بىنە سەيرانى
لى درىژ كەن مەيدانى
دى ل وى دەرى كەشەن كەپىل و بەرگىرەت گارانى

* * *

سوارەت مە دقادرن
ل با مىرى خۆب خاترن
ل ھەموو عەردا بۆ مە د ھازرن

سواریت مه د بساتن
ل با میری خو ب خه لاتن
ل هه موو عهردا بۆ مه وی دهاتن

* * *

گهلی برا هوون ته بایی ته ریق بن
خودانی علمی حه قیق بن
دا هوون ب خاسا را دره فیق بن

* * *

دا هوون ب خاساره بههف سوپین
دا خودانی علمی پر بن
ل دیوانیت خاسا هوون ب روومدت و ناغبین

* * *

دا هوون نه ته بایی خاما بن
دا هوون ساقییت کاسا بن
دا هوون ل ویده ری جیناریت میتر و چاکا بن

* * *

روژه کی دی بته ناخره
دی ل ویده ری مینت دهعه و جهنگه کی گره
ئهوی روژی برا دی هایکه نه سدر گونه هکاری برا

* * *

روژه کی دی بته هزیز و گازی

عهوان دئی ل وئیده ری مینن رووس و تازی
ئهوی رۆژی پەدشا هەقیی و نەهەقیی دئی ژ مه خوازی

* * *

زۆر دئی مینن ل وئیده
هەکه هاوکه برایی ئاخه تی نه چۆ پئیده
دئی هه پۆ زه بیینی عه زابا وان که نه زئیده

* * *

هەکه ل پی چۆ هاوکه برا
دئی ل وئیده مینت ده عوه و جهنگه کی گرا
ئهوی رۆژی ژ تاربی دئی ئیننه بهر رونا یا چرا

* * *

ئهوی رۆژی ژ تاربی دئی ئیننه بهر رونا یا وی چرای
دئی بهنه بهر که رامه تا وی پەدشایی
ئێ ژ مه را کری خوشی و شایی

* * *

دئی بهنه بهر حکمه تا وی جهباری
خودان قه سر و قه سوری، قه ژواری
ئێ ل بهر جۆر و جهفایی دنیا یی، راهواری

* * *

هوون چێکه ن سه د جاری ژ خوه ره چێکه ن

پیشبارا د پیشیا خوه دا څرکهن
دا هوون جییه کت ل ویده ری بخو چیکهن

* * *

دا هوون ب جیبن
خودانتي قه سر و خوځ و ملک و بیه بن
نو هوون ته بایی خه لکتی چی بن

* * *

دا هوون نه ته بایی خه ما بن
ل خیر و خیراتا کری نه دپوشمان بن
دا روژا ناخه تی نه د سه فیل بن نه د سرگردان بن

* * *

د بیژمه وه خودانیت ماشا
ب نه پهنی هوون مه کهن شاشا
روژه کت وی خونت ته دیوانتي، په دشا

* * *

گه لی سونیا: ئیمان ته وه یا وه بری
چاڅ نه دهنه خه لکتی مشه مری
دا زوره تی وه ل پی وه دهر نه که څت کفری

* * *

د بیژمه وه نه ژکویاری

هوون د حه لیم بن ب دلدارى
نه شه بوو هه قیا هه فسارى
هه زار ره حمه تی خودی ل دای و بایت گوه دارى

* * *

نهم د کیمین خودی یی ته مامه

فهره ننگزک

موده ره: زهره
مشه مر: ل قر راما نا هزر به لاث- بی هه لویست دگه هینت،
فیت: ل قر راما نا (ناقل) ی دگه هینت.
مه حه ک: ل قر راما نا (روژا حسابی) دگه هینت.
هه لقه: خه له که.
په په: پله - پایه - دهره جه - به ها.
به دهو: هه سپ (ل قر راما نا نه فسی ددهت)
ئولا ق: هیستر (ل قر راما نا نه فسی ددهت).
بسات: ل قر راما نا دهسته ه لات (کونترول) دگه هینت.
دۆز: کیش (قضیه).
های: هاریکاری
عه وان: گه لاج
خام: نه شه ژوارتی
سه فیل و سه رگردان: به لنگاز.
نه په نی: نه پینی
هه فسار: ئانکو زه فته کرنا نه فسی

لالشا نوورانی

لالش: په‌رستگه‌ها پيروزا مه ئيزديايه، ب لالشا نوورانی يه ناسياره، كانياسپی و زمزم و قوب و نيشان و ئاقدین خاس و چاکين مه لي هه‌نه. ري و ره‌سمين گه‌له‌ک جه‌ژنين مه لي د ئينه گيران، مينا جه‌ژنين: جه‌مايي و چلي هاقيني و چلي زقستاني و سه‌رسال و سه‌قهره ماستا.... هه‌موو تشتين دهن‌درویی گه‌ليي لالش دا د پيروزن. فه‌رزه ل سه‌ر که‌سي ئيزدي د ژيانا خودا ب کيمي جاره‌کي لالشا پيروز زياره‌ت بکه‌ت.

په‌رستگه‌ها پيروزا لالش ده‌هفته د کوردستانا عيراقی دا. ل باشووری روژ هه‌لاتی باژيري دهوک ب دووراتيا (٥٣ کم)، و باکووری باژيرکی ئيسقنی ب دوورياتيا (١١ کم)، لالش ده‌هفته دهن‌درویی رگه‌لييه‌کی قه‌شه‌نگ و پر دار و بار و ئاقد،

دناڅبه را سې چپاياندايه، چپايې مشه تې ل باشووره، چپايې حزره تې ل روژ ئاڅا،
و چپايې عهده فاتې ل باكووره.

په يڅا لالش :

دقه ولېن مه ئيزدياندا هاتييه :

عده د مابوو بهه تي

ب خدوده كي خه د تي

گوټ: عه زيزي من عده د بيتي وي سوړي ناته به تي

* * *

پشتي چل سالي ب هژماره

عده دي ب خوړا نه گرت حه شاره

هه تا لالش ب ناڅدا نه دهاته خواره *

دڅان سه به قاندا خويادبت، لالش هيڅيڅي عه ديه.

لالش كو د هاته

ل عده دي شين د بوو نه به ته

پي زه ينين چقاس كنياته

ديسان د باوهر يا مه ئيزدياندا، هه ر وه كو دڅي سه به قا قه ولي دا بو مه روڼ و
ئاشكرا دبت، لالش ئانكو كه سكاتي و روڼاهي و ژيان.

ژ ئاليې زمانيشه بيرو بوچونين جودا جودا ده ربارهي په يڅا لالش و پامان و
شروقه كرنا وي هه نه ژ وانا:

۱- ب زمانې ئافستايي:

په يڅا لالش دوو برگه يه : لاله ئانكو چرا، هښ ئانكو وهك، ب څي

* ژقه ولي زه بووني مه كسوور .

چهندي و ب گۆردى زمانى ئاقىستايى رامانا پهيقا لالش دېته (وهك چرا ، ئانكو ژېدهرى رۆناهيى).

۲- ب زمانى نهكديان:

پهيقا لالش ، رامانا رۆناهيى و كهسكاتى و ژيانى ددهت.

۳- د باوریا ئیزدياندا لالش پهيقهكه ژ دوو برگان پتكدنيت:

لال، ئانكو مرۆښى نكارت باخفت. وش، ئانكو بى دهنكى، يان بى دهنگه هوسان و ب ليكدانا هەر دوو برگان، لالش رامانا بى دهنكى و خوشكاندنې ددهت. ژ بهركو لالش پيرۆزترين جهى دينييه ل جهم مه ئيزديان و حهجا ميه، نهقجا هەر كهسى بكهفته دهندروى سنوورى ويدا گهركه خوژيرا بشكىنت و خو دوور بكهت ژ هه موو په يقين ناسرين و رهوشتين خراب.

لالش هەر ژ كهفتندا په رستگه هكه پيرۆز بوو، و ب دريښا ميژوويى جوړهها خه لك لى ئاكنجى بووينه، ب مهره ما تهناهي و خو پاراستنى، كومه لىن ئاشووريا پشتى رووخانا نهينه وال سالا ۶۱۲ پ. ز، لى ئاكنجى بووينه و رى و رهمين په رستنى لى په پرهو دكرن هه تا كو كومه لىن ميترائى پشتى رووخانا باژيرى (هاترا - Hatra حضر) ل ناڤه راستا چهرخى سى زايىنى گه هشتينى. هەر وهسان كومه لىن زه ردهشتيا ژ دهقرا (يهزد) ل وهلاتى عهجه ما ل سهر ده مى خه ليفه عومهر كورى خه تابى كوچكرن و هاتن ل لالش ئاكنجى بوون، هوسان نهف كومه لىن خه لكى تيكه لى هه قبوون و ب ناڤى (شه مسانيا) هاتنه ناڤكرن.

ژ نه نجامين وان كاره سات و فرمانيت ل سهر مه ئيزديانده هاتين، هندك جارا لالش هاتيه داگيركرن، بو نمونه جاره كى كهفتيه دهستى مه سيحيانده وحنا ومارحنا لى ژيانه. به لى جاره كا دى شيخادى بو ئيزديان زفرانديه قهيه، پاشى گه لك جاران ژ ئالىي بوسلمانان قه هاتيه داگيركرن، جارا داويى ل سالا ۱۸۹۲ ژ ئالىي فهريق عه مهر وهه بى پاشا قه هاتيه گرته و كرىه قوتابخانا دينى بو ده مى (۱۲) سالا ئانكو هه تا (۱۹۰۵) و شيخ نه مين نه فندى وهك ماموستايى وانه بيژ لى هاتيه دامه زراندين. قيجا نه تشته كى سه يره نه گهر بيت و هندك نفيسين يان هيما و شوون په نجين خه لكه كى نه بى ئيزدى ل قى په رستگه هى بيته ديتن، چونكه ميژوويا شان نفيسين و دياروكا دزقته رۆزگارين چه وساندنې ده مى لالش ژ دهستى ئيزديان دهر دكهفت.

پیرۆزیا لالش:

لالش پەرستگه‌ها مه ئیزدیا به و د باوه‌ریا مه‌دا پیرۆزترین جیه. ئەف پیرۆزیه
قه‌دگه‌پێته:

- ۱- لالش هیقینێ عه‌ردیه.
- ۲- کانیا سپی کو‌کانیه‌کا ئا‌فا پیرۆزه و مۆرا که‌سێ ئیزدیه‌ ل لالشێ به و
هه‌ر سال‌ ئەم ئیزدی نان و ماستی خۆب ئا‌فا قێ کانیه‌ نووژهن دکه‌ین.
- ۳- د باوه‌ریا مه‌ ئیزدی‌اندا، چاخێ که‌سه‌کی ئیزدی دچته به‌ر دلۆفانیا خودی،
گیانی‌ وی د به‌نه‌ لالشا پیرۆز و ((هه‌ق و حساب)) د گه‌ل د ئیته کرن.
- ۴- قوب و نیشان و ئاقدین خاس و چاکین مه‌ لی هه‌نه.
- ۵- جه‌ی زمزمیه‌ کو‌کانیه‌کا پیرۆزه و د باوه‌ریا مه‌دا زمزم جه‌جا مه‌یه.
- ۶- هه‌موو ئینی و چارشه‌مبووا فتیلین نیشانه‌هین خاسا دئینه قیخستن.
- ۷- چه‌ندین رێ وره‌سمین دینی لی ده‌ینه گیران.
- گه‌لیی لالشا پیرۆز چه‌ندین دار و شکه‌فت و کانی و جه‌ین پیرۆز لی هه‌نه مینا:
- ۱- کانیه‌ین ل لالشێ: کانیا سپی، کانیا زمزمی، کانیا کولاقا، کانیا شقانا،
کانیا به‌ریایکی و کانیا که‌چکا.
- ۲- قوبین ل لالشێ: قوبا شیخادی، قوبا شیخ هه‌سن (ابو البرکات) قوبا کانیا
سپی، قوبا شیشمس، قوبا شیخ شیخادیی دووی، قوبا شیخ مشه‌له‌ح .
- ۳- دارین ل لالشێ: دارا زه‌نگلا، دارا خه‌وی، دارا سнга، دارا زنجل تۆیی.
- ۴- شکه‌فتین ل لالشێ: شکه‌فتا ستوونا مرازا، شکه‌فتا ئا‌خا به‌راتا، شکه‌فتا
زمزمی، شکه‌فتا چلیمران، شکه‌فتا شه‌رفه‌دین، هتد.
- ۵- برکین ل لالشێ: برکا که‌لوکی و برکا ناسردین.
- ۶- خانا ئیزی.
- ۷- پرا سه‌راتی.
- ۸- ره‌زی زه‌یتوونا .
- ۹- چیا یین ل لالشێ: چیا یین مشه‌تی، چیا یین حزه‌تی، چیا یین عه‌ره‌فاتنی.
- ۱۰- گه‌لیی قه‌والا.

- ۱۱- سلاڻگهه.
- ۱۲- سووڪا مه عريفه تي و بهري هه قبيي.
- ۱۳- خزنا ناني.
- ۱۴- جقاتين گه ليئ لالش: چقاتا شيخادي، جقاتا شيخ فخر، جقاتا ئيزدينه مير.
- ۱۵- قاپيا مرازا.
- ۱۶- ديوانا بهري شباڪي.
- ۱۷- گاي كوڙ
- ۱۸- كه پهنئي شيخادي.
- ۱۹- چرايي مه عريفه تي.
- ۲۰- هه سن دهنه.

ري و رهمين ل لالشي دئنه گيران :

- ۱- سه ما
- ۲- قنتار
- ۳- پهری سوارکرن
- ۴- قه باغ
- ۵- سوارکرنا بهري شباڪي
- ۶- تاووس جوانکرن
- ۷- چيکرنا بهراتا

۸- چیکرنا زهیتا زهیتوونا بۆ هه لکرنا

چرا و فتیلا

۹- ری و ره سمین سه فه را ماستا

۱۰- مۆرکرن

۱۱- چیکرنا سماتی

۱۲- هه لکرنا چرا و فتیلا

۱۳- سه فه را قولا - کیشانا قولا

شکهستی و خلمه تکارین په رستگه ها لالش

په رستگه ها لالش هه رده م پیتقی یه بهیته پاراستن و پاقرژکرن لهوا قه سترکنا شکهستی بۆ
په رستگه ها لالش و خو شکاندن بۆ خزمه تا قی په رستگه هی په یروکرنا رتیازا ئیزدیاتی یه.

کاری شکهستی

شکهستی (ئانکو نه و که سین هه موو ژيانا خو ته رخا کرین بۆ په رستن و خزمه تا
په رستگه ها لالش) و پله یا بابی چاویش و دای کابانی و دردگرن

۱- شکهستی قه ستا په رستگه هی دکهن ژ بۆ عه باده تی و خزمه تا نیشانگه هین خاس و
چاکا

۲- چاقدیریا کاری خلمه تکاری په رستگه هی دکهن

۳- رتیه ریا ئیزدیان دکهن ده می سه ره دانا وان بۆ په رستگه هی

۴- پشکداری دری و ره سمین دینی دا دکهن

۵- هه لگرتنا تاوا بخوریی ژ ئالیی کابانیی قه

۶- شارازیی هه یه دناسکرنا نیشانگه هین خاس و چاکیتین ل په رستگه هی دا

ئه قین لخوای نا قین چند شکه سیتی په رستگه ها پیروزا لالش نه ویتین پله یا بابی چاویش و درگرتین

[مام الیاس - خدر مرید - شیخ ناصر - شیخ مه همه د - مام کچی - پیر چرود - پیر الیاس -

بابی عیسو - پیر که مال]

وهه روسا نا قین دابی کابانیا نه قنه: دای سپی ئاف - دای چیچی - دای گولی - دای رندی ... هتد

دهمى نهم قەست پەرستگەھا لالشی دكەين گەرەكە ئان ئەرکا بجه بینین:-

- ۱- خۆ پاک و تەمیز بکەین و جلین گونجای و ستاره دبه رخۆ بکەین
- ۲- دل و نیازا خۆ ساف و پاقر بکەین
- ۳- دهنرویى لالشی دا خۆ پیخواس کەن.
- ۴- ل نیشان و مەزارگەهین خاس و چاکا زیارەت بن.
- ۵- خۆ و مال و هەقالین خۆ ل زمزمی سەلاکەین.
- ۶- دەست و چاقین خۆب ئاڤا کانیا سپی یا پیروز مۆربکەین.
- ۷- خۆژ کار و کربار و رهوشتین خراب و گوننه هان دوور بکەین.
- ۸- گوهداریا قەول و بهیت و دەف و شەبابا بکەین.
- ۹- هیقى و دوعایا بکەین.
- ۱۰- خیر و خیراتا لی بکەین ...هتد.

پرسپار

- پ۱/ رامن ژ (پەیشا لالش) چیبه؟ ب کورتی به حس بکە.
- پ۲/ ب کورتی به حس میژوویا لالش بکە.
- پ۳/ ئەگەرین پیروزی پەرستگەھا لالش بهژمیڤه.
- پ۴/ ری و رهسمین ل پەرستگەھا لالش د ئینه گپران بهژمیڤه.
- پ۵/ ئان قالایان پر بکە
- ۱- _____ و _____ و _____ ژ کانین پیروژین ل لالشینە.
- ۲- لالش د کەڤته دناڤه را چیا یین: _____ و _____ و _____.
- ۳- ژ دارین پیروژین لالشی _____ و _____ و _____.
- پ۶/ دهمی یی ئیزدی دچته پەرستگەھا لالش دڤیا چەندین ئەرکا بجه بینت،
ئەوان ئەرکا بهژمیڤه.
- پ۷/ کارین شکهستی لالش دیاربکە؟

ژ چاکیڼ مه ئیزدیان

۱- شیخ ههسن: (ابو البركات)

ناقی وی (سه خر- صخره)، و ب (ابو البركات) و (ههسنی داسنی) و (ههسنی ههکاری) ژ یی ب ناووهنگه. برازیی شیخادی موسافره، شیخ ههسن دگهل مامی خو (شیخادی) ژ شامی هاتییه ههکارییه و ل سه دهستین وی هاتییه پهروهدهکرن و مفایهکی باش ژئ وهرگرتییه، ههتا کوب دیندارهکی ژیر و ب کهرامهت هاتییه ناسین، پشتی قهدهم گوهاستنا شیخادی، بو دهههکی دهستهلاتداریا ئیزدیان کهفتیه دههستین ویدا، بوون و مرنا وی نهیه خویاییه، بهلی سندر ووکا وی ل لالشا پیروزیه دیاره و دکهفته نیزیکی کانیا زمزمی ل ته نشت سندر ووکا شیخادیی مامی وی.

۲- شیخادیی دوویی:

پستی شیخ ههسنی داسنییه، ل گوندی لالش ل سالا ۱۱۶۲ز هاتییه سه زونیایی، ئانکو پشتی قهدهم گوهاستنا شیخادیی مامی وی ب چهند روزهکان،

شیخادی شتخهک چیکر

ناقی خوینی شرین لی کر

داروبه را سجودهت پی کر

ژبه رقی چهندی ناقی وی ژئ کر نه (شیخادی). بو دهههکی دریتل گوندی (بوژا) ژبایه.

شیخادیی دوویی دیندارهکی ب کهرامهت و خودان شیان بوو و رولهکی کاریگهرد موکومکرنا بیر و باوهرین ئیزدیان وگهشکرنا ری ورهسمین دینی و چقاکیدا ههبوو، ل سه دهههکی وی ئیزدیاتیی گهلهک گهشه بوو.

ژ کارین وی:

۱- نوورژهنکرنا مهحفهلی (جقاتا روچانیان).

۲- ریکخستنا سیسته‌می دارایی، بۆ وەرگرتنا ده‌هیکیی و رسم و باجا.

۳- خورتکرنا رۆلێ چینی دینی و پێ سپارتنا ئه‌رکێن دینی یێن تایبەت، کو سیسته‌مه‌کی کارگیری یی ریک و پێک بۆ پاراستنا ئیزدیاتی دانا.

۴- میرگه‌هێن ئیزدیان ب (مه‌حفه‌لێ) قه‌ گرتدان مینا: میرگه‌ها حه‌له‌بێ و شنگالی، و میرگه‌ها چیا یی مه‌قلوبی شیخا کو میری وێ پیر مه‌همه‌د ره‌شان بوو، میرگه‌ها ده‌شتا حه‌ریری میری وێ هه‌سن مه‌مان بوو و میرگه‌ها ئامیدی میری وێ میر ئامادین بوو و میرگه‌ها گه‌رمیان میری وێ ناسردین بوو و میرگه‌ها زۆزانا میری وێ سجادین بوو، میرگه‌ها سوژان، میری وێ شیخو به‌کر بوو.

ب قی یه‌کی ئیزدی که‌فتنه‌ د قوناغه‌کا گه‌شداردا و بووه‌ قوناغا هشیارکرن و نووژنه‌کرن ئیزدیاتی.

شیخادیی دووی ل سالا (۱۲۲۳) ز قه‌ده‌م گوه‌استیه‌ و سندر ووکا وی ده‌ندرویی ئاقاهیا په‌رستگه‌ها لالشدايه‌- به‌رامبه‌ر ده‌ری قاپیی.

۳- شیخ حه‌سه‌ن:

پسێ شیخادیی دووییه‌، ل سالا (۱۱۹۴) ز ل لالشی هاتیه‌ سه‌ر دونیایی، دینداره‌کی زانا و ئاقلمه‌ند بوو، پشتی شیخادیی دووی ربه‌ریا ئیزدیان کره‌.

ل ده‌می شیخادیی دووی سیسته‌مه‌کی ریشه‌به‌ری یی ریک و پێک ژ ئیزدیانا هاتبوو دانان، قیجا شیخ حه‌سه‌ن هات و ل سه‌ر بنه‌تارا وی سیسته‌می، هه‌موو میرگه‌هێن ئیزدیان کره‌ ئیک و ب میرگه‌ها ئادیانقه‌ گرتدان، کو مه‌حفه‌لێ ب ریشه‌دیر، شیخ حه‌سه‌ن گه‌له‌ک هه‌ول و بزاف ژ بۆ نووژنه‌کرن ئیزدیاتی کرن، تا کو ئیزدیاتی د گه‌ل بیر و باوه‌رین ده‌ور به‌ر بگوئجیت، بۆ وی مه‌ره‌می شیخ حه‌سه‌ن خۆ شه‌ش سالان خه‌وله‌کر و د ئه‌نجامدا په‌رتوکا جه‌له‌ دانا.

پشتی ٲان خه بهره
په دشتی من یی خودان نه دهره
ئیسباتا مه لک شیخ سن جه له وه*

* * *

مه لک شیخ سن جه له وی د خوونه
چه ندی لی دمه یزینه
میره کی ژ خو مه زتره نابینه*

زیده باری بیر و باوه رین کهنین ئیزدیان یین مینا: (کراس گهوړینی و سورا
باتنی- حلول-...) نه وی ژی هنده ک بو چوونین خو د ئیزدیاتییدا چاندن،
ههروه سان هنده ک ری وره سمین براهیم خه لیل ژی دناڅ ئیزدیاتییدا دانه
قه بوولکرن، ئادانیان باوه ریه کا موکوم ب وان بیر و باوه ران ئینا و شیخ هه سەن
ل عه ردا ب نه بیی ئومه تی ول عه زمانا ب شیخی سونه تی دانان و ب (حبیب
الله) هاته ب ناڅکرن.

ناڅوده نگی شیخ هه سەن دناڅ هه موو کوردین ده قهریدا به لاڅبوو، هه تا کو ب ()
شیخی کوردا و ئیمامی زه مانی) هاتیه ناسکرن، نه څ چه نده ژی بوو نه گهری
هندی کو نه و هزری ده قه واره کی حوکمی سهر به خوډا بکه ت.

له و ما جوړه هه څپکیه ک دناڅ به را وی و (به دره ددین لولؤ پاشایی مووسل) دا
په یدابوو، چونکی نه و قادا شیخ هه سەن لی دڅه بتی، ل ژیر ده سته لاتداریا
به دره ددینی دابوو، له و ما به دره ددین ژی ترسیا و گه له ک حساب بو کړن. و ب هه ر
ره نکه کی هه ی څیا بزاڅین شیخ هه سەن پوچکه ت و حیجه ت لی گرتن، و د
نامه یه کیډا گوته شیخ هه سەن ((تویي رتیا هه جیا ژ مه که هی دپری و خو ب
نه بیی ئومه تی دادنی...))

* ژ قه ولی ئومه ر خاله.

شیخ حسەن ژى دنامە کيڊا بەرسفا ويدا و ژتيرا خوباگر، کو: «... حەجا مە
لالشە و ئەز دەست ژ مللەت و بىر و باوەرتن خو بەرنادەم...»
ناقە پوکا ھەردوو نامەيا د بەيتا شىخ حسەندا خويادەت:

بەدرەددىن وە دبىژىيە:

ھەى شىخ حسەنۆيى بن ئادىيە

تە لالشەک ئافاکريە

رتيا حەجيا ژ مەکەھى پريە

* * *

شىخ حسەن وە دبىژىيە

ب وى کەم ئىکى بىريە

حەجا مە لالشا نوورانىيە

* * *

چەندى مالى خو مە

ھەموويى ب تە ددەمە

ئەز سونەتتى بەرنا دەمە

* * *

چەندى مالدىرم

ھەموويى ب تە دسپىرم

ئەز سونەتتى نائازىرم

* * *

دوماھيا وى ھەفرکيى چەندىن شەر ناقبەرا ھەردوو ئالياندا ھاتنە کرن
ودئە نجامدا زيانين مەزن ب ھەردوو جيا کەفتن، لى بتر زيان ب ئيزديان کەفتن
وشىخ حسەن دوئ ھەفرکيىدا ب سەرنە کەفت، ئەوژى ژبەر نە ھەقبەريا چەکی

وېښاتيا له شکرې به دره د ديني ژتالييه کيښه وژتاليې دى بيروباوهر وئارمانجېتن شېخ
 حهسەن ب تەمامى دناڅ ئيزدياندا نه هاتبوونه روژنکر. دئەنجامدا ميرگه ها ئاديان
 کهفته دهستې (مههمه دې باتنيده) وشېخ حهسەن ب دلمايې چو گوندې به حزانې
 وپاشى ل مووسل ئاکنجى بوو، ژبه ر کو (به دره ددين لؤلۆ) هه ر لى يى ب گومان بوو
 ودتړسيا جاره کا دى سهرهلدهت، رابوو شېخ حهسەن دا گرتن و دکه لها مووسلدا
 زيندانکر ول سالا (۱۲۴۶) ز دؤراند. هه ژى گوتنييه کو شېخ حهسەن چار پس و
 دوو دۆت هه بوون ئه وژى: شېخ شهرفه دين، شېخ براهيم، شېخ زيندين، شېخ مووس
 و (گولې و ستيا تاووس).

۴- شهرفه دين :

پسې شېخ حهسەنه، ل ده مې دهسته لاتداريا شېخ حهسەن، شهرفه دين ميرى
 دهقه را شنگالى بوو. شهرفه دين رۆله کى گه له کى گرنگ دچاره سه رکنا وى دلته زينا
 دناقه را ئادانيا وشه مسانياندا هه بوو، ئه واکول ده مې شېخ حهسەن روودايى.
 ئه و بوو شهرفه دين وشېخ مه ند-ميرى ميرگه ها حه له بى-ل نسيبينى * ل هه ف
 حقيان، ب مه رده ما چاره کرنا وان بارودؤخېن ئالۆز يېن ل لالشى پەيدابووين
 و دئەنجامدا نامه يه ک ره وانه ي ئيزديين دهقه را مه رگه هى (ئاديان) کرن، تيدا داخوازا
 خوړاگرتن وهيسابوونى کرن، ئيزديان ئه و هه لويست ب دلخو شيقه وه رگرتن.

خيڤه تا شهرفه دينه

فه دابوول نسيبينه

سه رى تهرفا چۆعه زمينه

* * *

* ل وى ده مې نسيبين سهر ب ميرگه ها شنگالنيشه بوو.

شەرقییه و غەربییه
شەمالییه و قوبلەتییه
هۆل هۆلا سلتان ئیزییه

* * *

جوابی بدەنە کوردستانی
بلا قاییم کەن دین و ئیمانی
شەرفەدین میرە ل دیوانی *

ب قی چەندئ گەلە کە یفا ئیزدیان ب هەلو بستی شەرفەدین هات و ئەو
نامە یە کەرنە سروودەکا مللی و ریزکا هۆل هۆلا سلتان ئیزییه شەرفەدینە ژدینی منە ل
سەر هەر سەبەقەکی هاتە زبەدە کەرن.

ل داوی بنەمالا شەرفەدین بوونە پیشیمامی ئختیاری مەرگەهی. هەژنی
گوتنییه، کو سالا داهربوونا شەرفەدین نە یە خویایە، لی ل دەورو بەرین
سالا (۱۲۵۷) ز قە دەم گوهاستییه، نەا ژنی مەزارگەهی وی ل چیا یی شنگالی یە و
قوبەکا مەزن یە بەرچاقە و سالا نە خەلکی وی دەقەرئ جەمایەکی ب ناقتی
شەرفەدین دگێرن و دبێژنی (جەمایا شەرفەدین).

۵- شیشمس:

پستی ئیزدین میرە، و برایی شیخ فەخرئ نادیاو ناسردین و سجادینە، ناقتی ماکا
وی ستیا زینە، بەری هاتنا شیخادی بابی وی ل لالشی میربوو.

شەمسەدینە و فەخرەدینە
هەردوو پستیت ستیا زینە
هەردوو خەلەفیت میر ئیزدینە

* ژبەیتا شەرفەدین .

هەردوو نەقیبێت شەرفەدینە *

* * *

شەمس و فەخر برانە
ل بەر دەرگەها دراوەستانە
وێ ماشا ددەن مێرانە
* * *

شیشمس رۆلەکی گەلەکی گزنگ دپاراستنا بیروباوەرین کەقنن ئیزدیاندە هەبوو و
جەهەکی بلند دناڤ ئیزدیاتییدا یێ هەی و ب مەفەرێ ئیزدیان هاتیه ناسکرنە

ئەو بابێ شیخ هەسنی
وێ ل دەرەجا مەزنی
سونەت ب شیشمس دسەکنی **

* * *

کانیا سپی مۆرامنە
قوبلەت بدۆر قوبلەتا منە
شیشمس مەفەرێ منە ***

هەروەسان شیشمس ب چەند ناڤین دی ژێ دئیتە ناسین: (شەمسێ تەبزی،
شەمسێ ئیزدینە، شیشمسێ تەتەری) هەروەسان دبیژنێ مەلک شەمسەدین-چونکی
دباوەریامە ئیزدیاندە سوڤا باتنێ یە دەرەدابوو و هیتزا وی ژیا رۆژییه و رۆژ روناھیا

* ژقەسیدا/ شەمس و فەخر.

** ژبەیتا شیشمس.

*** ژشەھا/ دینی

خودتيه. دمه حفه لا خاسادا شيشمس وه زيربوو، مه زارگه هي وي ل په رستگه ها لالشا پيروزه، كو سندرووكا وي دهندروبي شكه فته كيډايه وقوبه كا مه زن ل سهر يه ئافايه وده مي ئيزدي قه ستا لالشا نوراني دكهن، فه پزه مه زارگه هي وي زياره تكه ن.

مايه بيژين، كو شيشمس نه ه پس وسى دوت هه بوون، هه روه كي دبه يتا شيشمس داخوبادبت. كو نه قه نه (شيخ توكل، شيخ هه سن، شيخ بابك، شيخ نامادين، شيخ بابادين، شيخ خالي شه مسسا، شيخ خدر، شيخ هه قند، شيخ عه قدا ل وستيا بلغان، ستيا ئيس، ستيا نسرته)

٦- شيخ فخرى ناديا:

پسى ئيزدين ميره، ماكا وي ستيا زينه، براى شيشمس وناسردين وسجادينه، بابى شيخ مهندو شيخ به در و خاتونا فخرابه، ل گوندى (مكيس) ل داويا سهدى (١٢) ز هاتيه سهر دنياى ول په رستگه ها پيروزا لالشا زيايه وه قده مي شيخ هه سهن بوو. شيخ فخر، دهرويشه كي خوديناس، قه له ندهر وختيارى مه رگه هي بوو، ديندار وئاقلدار وسوجه ت خوش و سه ركيشى ديوان وجقاتان بوو، ريناسى ئول و ئيمانى بوو، مه له قانى ده ربايين قه ول و به يت و قه سيدان بوو.

هه ي فخرى فترسه

توو ره وانى ل مه جلسه *

ئاقوبى موسى چي يه تو لى دكه ي پرسه ؟

شيخ فخر هه ر سال گوند ب گوند ل ناف ئيزديان دگه رپا، ريبا دينى ژ وانړا روژن كر، شيرته و كارين باش نيشا وان ددان، قه ول و به يت و قه سيده ژ وانړا ب

* ژقه ولى شيخ وئاقوب .

ریز دکرن و ئاریشین خه لکێ چاره دکرن.

شیخ فخر دینداره کی خودی ناسبوو، بههرا بتر ژ ژيانا خو بو په رستنێ ته رخانکریوو، ههر دوو چلین زفستانێ و هاقینێ ب روژی دبوو.

شیخ فخر ئیک ژ وان خاسایه بین کو ساخله تین په دشایی ههین، کو د باوهریا مه ئیزدیاندا سوړا باتنێ یه د بهردابوو و دهیته ناسین ب خودانی هه یقی ژ بهر هندی ژی دیژنێ (مه لک فخره ددین) شیخ فخر قه ولقانه کی گه له کی ژیهاتی بوو، بابه تین قه ولین وی ل دۆر:

۱- په سن و ستایشا خودی و ملیاکهت و پیخه مبه و چاکان.

۲- په ند و شیرهت و ئاموژگاریین دینی و جفاکی.

۳- دا کو کی کرن ل سه ر روژا ئاخره تی و قیامه تی و کراس گهوړینی و سوړا باتنێ (حلول) و به هشت و دۆژی... هتد.

۴- زانیاریین باش ل دۆر گه ږدوونناسی و ئافراندا کنیاتی دتیکستین ویدا په یدا دهن.

۵- خودیناسی دگه له ک تیکستین ویدا خوبادبت.

مایه بیژن، کو شیخ فخر ل روژا چارشه مبهوویی هاتیه سه ر دونیایی و ههر ل چارشه مبهوویی قه دهم گوهاستییه لی سالا بوون و قه دهم گوهاستنا وی نه یه خوابه .

دلی منی ب خه مه

ئه زێ ژ عالما پرسیار دکه مه

عه زیز مه لک فخره ددین، ل چارشه مبهوویی بوویه و

ل چارشه مبهوویی گوهاست قه دهمه .

۷ - پیر ههسن مه مان:

پسێ پیر مه مێ پیر جه عفه ری پیر هه سنێ داسنییه، هه قچه رخی شیخادیی
دوو یی بوو، میری میرگه ها هه ریری بوو، ئه ندامی مه حفه لا میرگه ها ئادیان بوو، ژ
به ر زانیی و شاره زایی و ژیهاتیا وی دوارین ئیزدیا تییدا، کربوو پیری چل پیرا:

چل رابوونه سه ری یه

خه لاته ک وی دتی یه

که سی نزاری بۆ کئی یه

* * *

مه همه دی ره شانه

چاکیا من دیتی ب چا فانه

خه لات خه لاتێ هه سن مه مانه

* * *

پیر هه سن مه مانه

کره سه ره ری می رانه

کره پیری چل پیرانه

* * *

میر سجایی سجان

ناسر دینی بابانه

شیر مه همه د ره شانه

پیری ته رجه مانه

داوودی ده رمانه

راستی سپارته گیانه

میر هه سن مه مانه

سه ره ری مه هه ر چلانه

زهینه ت ب سو را شیخ مه ندی فه خرانه *

هه ژێ گۆتنییه کو پیرین هه سنالکا و پیرین هه سن مه مان ژ ئیک بنه مالییه.

* ژ قه ولی کوفیا.

پیر ههسن مه مان چله گر بوو و رۆله کی گرنه هه بوو درېشه برنا کارو باریت
 ئیزدیانده ل دهشتا هه ریرئ میر بوو ، و شینواریت وی هه تا نه ل وی ده قه رئ د
 خویانه . سالا بوون و قه دهم گوهاستنا وی هیشتا خویا نه بوویه ، نیشانگه ها وی
 ل په رستگه ها پیروزا لاله .

پرسیار

پ ١ / ئه قان پیناسه بکه : (شیخ ههسن ، شیخ ههسن ، شیشمس ، ههسن
 مه مان)

پ ٢ / به حسی رهوشا ئیزدیاتی ل سهر دهمی شیخادیی دووی بکه .

پ ٣ / به حسی رۆلی شه رفه دین د چاره کرنا کیشا دناقبه را ئادانیا و
 شه مسانیاندا بکه .

پ ٤ / شیخ فه خر کییه ؟ بوچی هه ر سال گوند ب گوند ل ناڤ ئیزدیان د گه ریا ؟

پ ٥ / قه ول و به یتین شیخ فه خر چ بابته ب خوڤه گرتینه ؟

پ ٦ / ب کورتی به حسی پیر ههسن مه مان بکه ؟

دگهل دوو سه به قین قه ولا .

قهولتي ناشي موحبه تي

ٺٺڻ قهوله به حسي وي ڇهندي ڏکھت ڪو هه ڪه مروقي ٿيڙدي ڇهند مال و زير ههبت و ڪاري
وي د ڙيانا ويدا نه ي باش بت ٺه و مروڻ چوو جارا ب سهرناڪهفت - ددهمي سه بهقه ديڙن
هه ڪه ٿوو بدهي هزار ميهيت زهري يان هزار ته شتيت شيلاني يان ڇهند زير و مال، ل روزا
ئاخه تي چوو مفايي ل گياني وي ناڪهت، بهلي يا فهر ٺهوه ٻو مروقي ٿيڙدي ساخه تپن چاڪ
و قه نجي ل جهم وي ههبت.
ههرو هسا به حسي موحبه تي ڏکھت ڪو ڦيان و خوشه ويستي تشته ڪي گرنگه د ناڻ ٿيڙدياندا،
ههرو هسا گهلهڪ شيره تيڻ دي تيڻا ههينه ٻو موڪوم ڪرنا ٿيما نا مروقي ٿيڙدي.

ب دهستووري خودي

ب دهی هزار ته شتیت شیلانی
هزار حدوودی عه سیل ژ مهیدانی
هه مووی بکیشییه بهر دهري ديواني
ٻو ميٽري فايده ناڪهت ٿيلله سهر ل ٿيما ني

* * *

ب دهی هزار ميهيت زهري
هزار حدوودی عه سیل ژ بهري
ٻو ميٽري فايده ناڪهت ٿيلله ٿيما نه ل سهری

* * *

ب دهی هزار ميهيت سور يي گه ردهن دريژ
هزار حدوودی عه سیل ژ ميژ
هه مووی بکیشییه بهر دهري نه قيش

ميٽر بيتي سهر ناچته پيش

* * *

* ژ قهولتي پير رهشي حهيران.

ب دهی چهند زیر ل مالا
قوماشی سووکا ل دهستی دهلالا
ژ بوونا حهق تهعالا

* * *

موجبی مالی دنیا یی نه سونه ته
سونه تخانه ب رتیا ههقیی دهه ره ته
دی روزهکی په دشی من سونه تخانی ژ گونه ها عافکه ته

* * *

تاشق بهر ب وینه
دلی وان شبهه تی چرینه
سنگی و سهریا سهردهین خوینه

* * *

هوون خوانا بین
سنگی و سهریا ل سهردهین
ل دیوانا په دشای قه بووله و شک تینین

* * *

دهرویش یی ب سلامه ته
هنجیی ب رتیا ههقیی دهه ره ته
په دشی من دی وی ژ گونه ها عافکه ته.

* * *

د بیتزمده گهلی سونیا
دهستا بهر نه دهن ژ مالیت نادیا
هیثیا وان زور هیثیا

* * *

دەستا ژ تەرىقەتتى بەرنەدەن
مەلک شىخ سىن پىششىمامى خۆكەن
خۆل كانيا سىپى مۆركەن

* * *

قوبلەتا مېرا كانيا سىپىيە
مېرھاتىن و مە دەھ ژى دايبە
ئەو بخۆ جىيى پەدشايبە

* * *

ھەي كۆرۆ يى چاڭ سىپىيە
تە ھاي ژ مەعنىا خەرقەي نىيە
توو چما دىيىژى خەرقە چەنگەك زەرگوزە و لەپەك ھرىيە ؟

* * *

ھەي كۆرۆ يى كۆرە
ما توو نزانى زەرگوز مۆرە
و دەرەجا خەرقەي دەرەجەكە ل ژۆرە
ئەوە لېسى ئىزى يى مەنى سۆرە

* * *

ھەكە توو عەردەكى بېينى ئەشارەتكە
ھەكە توو مۆمەك بى عەبادەتكە
ھەكە توو دارەكى بېينى زيارەتكە

* * *

سه دقامه خوش سکاڻه
رتيا مه خوش ٺه رکاڻه
مه عريفه تا مه خوش نيشانه

* * *

ناشقي تهر يقه تم
رتيه ري حه قيقه تم
له و د بيترم ٺه زي ب ده وله تم

* * *

سه دخوزيا منه ب وي ميري
په دشايي خوندييه ډيري
کو هه ډرانه کي ل ناشتي موجهه تي بهيري

* * *

ٺه و بوو ناشتي موجهه تي
بهري وي ژ حه قيقه تي
ناڅا وي يه ژ مه عريفه تي

* * *

ٺه وه ناشتي هوستا جه بار
تي ههينه خه لکي ٺه هل ل قريار
ٺه و گهه ٺه ناده نه مروځي خوار

* * *

مه‌عنیا وی ناشی یه مه‌زنه

قه‌راشی وی مؤمنه

چی گاڤا بچم گه‌ها منه

* * *

یا سلتان ئیزی توو ل به‌ر مه‌ ڤه‌که‌ ده‌رییت به‌واب

مه‌قوبه‌ دیتن ب هلیل و میهراب

ئهم دا ده‌ستا به‌رده‌ین ژ شولیت خراب

* * *

ئهم دا ده‌ستا ژ شولیت خراب به‌رده‌ین

ئهم نه‌هاتینه ئیماننا خۆل ده‌رده‌ین

ئهم هاتینه‌ سهری خۆل حه‌رفا سلتان ئیزی ده‌ین

* * *

ئهم هاتینه‌ سهری خۆ به‌ده‌ین ل حه‌رفی

هه‌ی عه‌سیلی و عه‌سیلی سهرفی

به‌حه‌ره‌ کووره‌ بنیان ژ ته‌رفی

* * *

ته‌رفی وان به‌حرانه

سونه‌ت ب ته‌حییات گرت بوو قه‌حرانه

دا وه‌ ببه‌نه‌ جیی میترانه

* * *

ههكه وه دڤتت هوون د مپتر دارين
ل بۆرئ گژنپژئ د سوارين
دا ل ئاخړهتئ ل مەزن مەيدانا مەلكا هوون ب ههڅال بن

* * *

ژ قەولئ پير رهشئ حەيرانه
هنجيبئ ب راستئ و بەستئ دەست پاڤتته دامانا يار و برانه
دايم مەركەباوئ ل بەحرئت گران يە مەلەڅانه

* * *

ژ قەولئ پير رهشئ ب جیده
د بیتژمه وه گەلی مریده
مەدین شەرفەدین و ئاتقات سەلتان ئیزیدە

* * *

ئەم د کیمین و خودئ یی تەمامە

فەرھەنگۆک:

حدوود : مەھینا کەحیل

خوان : جەفنیکیت خوارنئ.

ھەقپان : بار ئاش (درکە یە بۆ چاکیی).

گەھ : دۆر.

قەرپاش : ئاشقان (ل ڤر مەبەست ژئی خودییە).

میھراب : کفانین پەرستگەھان.

عەسیلی سەرفی : رەسەنئ سافی.

تەرف : کنار - رەخ.

بۆرئ گژنیش : د ڤردا رامانا زمان و کارئ قەنج و راست دگەھینت.

تەشتیت شیلانئ : ئانکو چەندین خیرا بکە ی (تەشت ئامانە کا تژی سمات)

سەر : دڤردە ئانکو ئیمان

دەرھەتە : کرپە رئ (ھەلگرتی)

عافکەت : دئ لی بوورت (پەخشین)

شوبهەتی : وەک

های : هشیاری - زانین

زەرگوز : دارا زەرگوزی ئەوا بەری نەگرت

ئەشارەتکە : ئانکو ب پارێزە

ئەزی ب دەولەتم : ئانکو ئەزی ب مالم

مەعرفەت : زانین

ھۆستا جەبار : خودئ

گەھی : ئانکو دۆرئ (رێکئ)

ھیلل : ئەوین ل سەر سەرئ قوبا

